

URFA'NIN KURTULUŞUYLA İLGİLİ BELGELER

MÜSLÜM AKALIN

URFA'NIN KURTULUŞUYLA İLGİLİ BELGELER

MÜSLÜM AKALIN

ŞURKAV YAYINLARI -16

ŞURKAV

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve

Araştırma Vakfı Yayınları No : 16

Tarih Dizisi No : 3

BİRİNCİ BASIM

MART 1997

ISBN 975 - 7394 - 13 - 0

Kapak ve Sayfa Düzeni: Sabri KÜRKÇÜOĞLU

Dizgi : Özdal Ofset TLF: 313 29 34 ŞANLIURFA

Baskı : PLAKA MATBAACILIK TİC. VE SAN. A.Ş.

Tel: (0.312) 267 09 31 Faks: (0.312) 267 08 94

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	V
ÖNSÖZ	VII
BELGELER	I - 65
EKLER	67 -82
DEFTER	83 - 97
DİZİN	98 - 99

ŞURKAV

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT ve ARAŞTIRMA VAKFI

25 ARALIK 1990 tarihinde Şanlıurfa Valiliği öncülüğünde, Şanlıurfa'nın; tarihi, kültürel, sanat eserlerini ortaya çıkararak yaşatmak, bu maksat doğrultusunda konferans, sempozyum, panel, kongre, seminer, sergi, anma günleri ve benzeri faaliyetler düzenlemek, iştirak etmek, maddi ve manevi katkılarda bulunmak, korunmaya değer kültür, tabiat ve sanat varlıklarını korumak ve tanıtımını sağlamak, bunun için gerekli restorasyon ve çevre düzenlemesi yapmak, projeler hazırlamak, Şanlıurfa ilinin tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılması için gerekli araştırma, derleme, inceleme çalışmaları yapmak, bu alanda yapılan çalışmaları desteklemek amacıyla kurulmuştur.

TAKDİM

Urfa'nın kurtuluşunun, istiklal savaşı tarihimizde önemli bir yeri vardır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Antep ve Maraş şehirleriyle birlikte aynı kaderi paylaşan ilimiz; İngiliz ve Fransız işgallerinden sonra savaşın çok acı günlerini yaşamış ve şanlı bir mücadele ile kendini kurtarabilmiştir.

Tarihimizin altın sayfalarında kendine mahsus önemli yerini alan kurtuluşumuzla ilgili bugüne kadar çok sayıda makale, hatıra ve tarihi yazılar yazılmıştır. Bunların her birinin kendine göre ayrı bir yeri ve değeri vardır. Ancak, gerçeklerin gün ışığına çıkarılması, tarihin asıl manasıyla anlaşılması için belgelere ihtiyaç duyulması bir zarurettir.

Bu konuda, "Milli Mücadelede Urfa" adlı çalışmasından sonra, "Urfa Mutasarrıfı Şehit Nusret Bey'in Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı Harbindeki Savunması" nı ve aynı yıllarda Urfa Jandarma Komutanı olan Binbaşı Ali Rıza Bey'in "Urfa Mücahedesini" adlı eserini yayın hayatımıza kazandıran araştırmacı yazar Müslüm Akalın çalışmalarına devam etmiş ve bugün yeni bir eserle Şanlıurfa Kurtuluş tarihine yeni sayfalar sunmuştur.

"Urfa'nın Kurtuluşuyla İlgili Belgeler" kitabı, o yıllarda yaşamış Osmanlı ve yabancı uyruklu; Türk, Ermeni, Amerikan yurttaşlardan idareci, parlamenter, asker, din adamı, eğitimci durumundaki kişilerin yazışmalarından oluşmuştur. İlerideki Şanlıurfa kurtuluş tarihiyle ilgili araştırma yapmak isteyen tarihçilerin bu önemli belgelerden geniş ölçüde yararlanacakları şüphesizdir.

Kurtuluşumuzun 77. yılına geldiğimiz halde geniş kapsamlı bir tarihin yazılmayıp bir noksanlık kabul etmekle beraber Müslüm Akalın'ın eserleri ve benzerleriyle bu amaca ulaşacağımızı sanıyorum.

Kendisini bu kıymetli çalışmalardan dolayı tebrik ile yeni çalışmalarında başarılar diler, hazırlanmasında ve yayınında emeği geçenlere teşekkür ederim.

Şahabettin HARPUR
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

ÖNSÖZ

1985 yılında yayınlanan "Milli Mücadelede Urfa" adlı çalışmanın önsözünde Urfa'nın düşman işgalinde bulunduğu döneme ilişkin yayınlanmamış çeşitli eserlerden söz etmiştik.

Kitabın yayınlandığı 1985 yılından bu yana kaynakların bir bölümü dilimize kazandırıldı. Ali Rıza Bey'in "Urfa Mücahede" adlı hatıratı Şurkav tarafından yayınlandı. Urfa'daki Amerikan yetimlerevi müdiresi Mary Caroline Holmes'in Amerika'da yayınlanmış bulunan "Between The Lines In Asia Minor" adlı ve Urfa'da geçirdiği yıllara ilişkin hatıratı, Av. Aydın Özbay tarafından Türkçeleştirildi fakat yayınlanmadı. Yine Harran Dergisinin çeşitli sayılarında Milli Mücadele ile ilgili çeşitli belgeler tarafımdan yayınlandı.

Bu kitabın hazırlanmasına esas olan kaynaklardan biri, dipnotlarında "Defter" olarak geçen ve Milli Mücadele dönemine ilişkin yazışmaları kapsayan özel arşivimde bulunan defterdir. Çeşitli yazışmaları kapsayan bu defterdeki belgelerin, Ali Saip Bey'in hatıratı ile Miss Holmes'in hatıratındaki belgeler ve yayınlanmış diğer belgelerle karşılaştırmak suretiyle teyidi sağlanmıştır. Başbakanlık arşivinden alınmış ve ekli olarak kitabın sonunda sunulmuş olan belgeler Dr. Yılmaz Soyger tarafından; Atatürk arşivinden alınmış belgeler ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından temin edilmiştir. Bu şekilde konuyla ilgili kaynakların büyük ölçüde dilimize kazandırıldığı ve biraraya getirildiği söylenebilir.

Urfa'nın tarihini yazacak araştırmacılara kaynak olmak üzere hazırlanan bu çalışmanın yayınlanmasına vesile olan ŞURKAV yöneticilerine teşekkür ederim. Mart 1997 - Urfa

Müslüm AKALIN

KISALTMALAR

A	: Arşiv
K	: Klasör
D	: Dosya
F	: Fihrist
sf	: Sayfa
a.g.e.	: Adı geçen eser

BELGELER

1

Dahiliye Nezaretine*

Mahreç : Urfa
26 Ekim 1918

Son durum dolayısıyla Harran kazasının merkezi olan Telabyad istasyonu, etrafından Haçım Bey'in başkanlığındaki Aneze araplarıyla yerli aşiretlerin vaziyetince büyük bir değişikliğe uğrayarak istasyon askeri anbarına hücum etmek emelleri olduğu ve muhafız jandarmalardan yirmibeş ve hat bölüğünden de yüzü aşkın ve mevcutdan da yirmi kadar askerin firar ettikleri ve Aneze'nin çöl tarafından büyük miktarda o havaliye gelmekte olmasına göre bir tecavüz vukuunda kurtuluş çaresi görülmemekte olduğundan kaza memurlarının hareketleriyle ilgili emir verilmesi Kaymakamlığından bildirilmiş olmakla son derece ölçülü bir şekilde dayanılarak imkansızlık haline kadar memuriyetleri başında bulunmalarını ve tehlike ortaya çıktığında usulünce gereğini yaparak oradan ayrılmanın zorunlu bulunduğu cevaben bildirildiği arz olunur.

**Urfa Mutasarrıfı
Nusret**

* Ek : 1

2

Dahiliye Nezaretine

Mahreç : Diyarbekir

26 Ekim 1918

Halebin düşmesi ve Mardin ve Siverek sancaklarında tutum ve davranışları kuşkulu ve birbirine karşı bazı aşiretlerin varlığı Vilayet içerisinde olağanüstü düzenleyici tedbirlere kesin ihtiyaç hissettirdiğinden Vilayet jandarma alayının eksik olan askerlerinin firari ve bakaya askerlerden aceleyle kayıt ve tamamlanmasıyla gerekli yerlere gönderilip yerleştirilmesi özel bir önemle 6.Ordu Kumandanlığına yazıldı. Bu askerler ve gerek esasen jandarma alayının eksik olan subay görevlerinin de geçici ve olağanüstü bir tedbir olmak üzere teğmen, yüzbaşı ve binbaşı sıfatlarıyla vilayet merkezi eşraf ve bilinen kişilerinden bazalarına verilmesi asayiş ve düzenin sağlanması yönünden gerekli görüldüğünden o suretle gereken düzenlemenin yapılmasına müsaadelerinin süratle emredilmesi önemle arz olunur. 26 Ekim 1918

**Diyarbekir Vali Vekili
Mustafa Nadir**

3

Dahiliye Nezaretine*

Mahreç : Urfa

Gayet Aceledir.

27 Ekim 1918

Halep'in düşmesi haberi üzerine Aneze ve Halep aşiretlerinin durumları daha çok önem kazandığından ve merkezdeki jandarmalar bu durumdan korkarak firar etmekte bulduklarından gerek düzenin korunması ve gerekse kasabanın Arap tecavüzüne uğramaması için Diyarbekir ve Siverek'den bir miktar kuvvetin acele olarak gönderilmesine acil emir verilmesi önemle arz olunur. 26 Ekim 1918

**Urfa Mutasarrıfı
Nusret**

* Ek : 3

4

Dahiliye Nezaretine*

Mahreç : Urfa

Tarihi : 19 Mart 1919

Gayet mühim ve aceledir

Dakika tehiri caiz değildir

İngilizlerin Mart'ın 22. Cumartesi günü Urfa'yı işgal edeceklerini bildirdikleri yerlerde gizli telgraf haberleşmelerini yasaklamış buldukları cihetle uygun görüldüğü takdirde Sancağa ait şifre haberleşmelerinin Siverek Mutasarrıflığı vasıtasıyla yapılması ve işgal vukuunda ne suretle işlem yapılması gerekeceğinin süratle bildirilmesi önemle istirham olunur.

**Urfa Mutasarrıfı
Nusret**

* Ek : 4

**Diyarbakır 13. Kolordu Kumandanlığından
Harbiye Nezareti Celilesine mevruk şifredir.***

Bugün servisle Urfa telgraf memurlarının Siverek'e verdiği bilgilere göre İngilizler karargahlarını pek uzağa götürmüşler ve oradan peyderbey çekilmeye başlamışlardır. Ermeniler de kaçıyorlarmış. Bugün Urfadan Sivereğe gelen kervancılar da bu bilgiyi vermişlerdir. Siyaseten sakıncası yoksa tahliyeden hemen sonra derhal 1. Süvari Alayı ile Urfa'yı işgal edeceğim. Tahliyeyi servisle telgraf memurları bildireceklerdir. Emirleriniz beklenmektedir. 26 Ekim 1919

Cevdet

* Atatürk Arşivi, Klasör : 24, Dosya : 1335/13-6, Fihrist : 88

6

Dahiliye Nezaretine*

Şifre : Telgrafname

Mahreç : Karacurun

13 Kasım 1919

Arap aşayirinden Geysi kabilesine mensup Siyala reisi Salih El Abdullah 9 Kasım 1919 geceyarısı Sancak merkezinde Fransız karargahına gelip gizlice görüşdüktan ve gündüz merkeze 1 saat uzaklıktaki Kısas Köyünde Milli Aşiret reisi Mahmut Bey'in küçük kardeşi Abdurrahman Bey ile Fransızları buluşturduktan sonra köyü yağma ederek 500 lira kadar hasar vererek geri dönmüştür. Bu şahsın cezalandırılmasının Fransız kuvvetinin müdahalesine neden olacağı anlaşılarak Fransız Kumandanı nezdinde girişimde bulunup takibe muvafakat alındığı cihetle gereken takip yapıldığı.

Urfa Mutassarrıfı
Ali Rıza

* Ek : 5

7

Dahiliye Nezaretine*

Mahreç : Karacurun

21 Kasım 1919

10 Kasım 1919 t. telgrafa ektir.

Salih El Abdullah'ın Abdurrahman Bey ile Fransızlarla buluştuktan sonra doğan durumların benzerlerinin meydana gelmesi için Arap aşiretleriyle temas etmek, yağma edilenleri geri almak ve Salih El Abdullah cezalandırılmak üzere elde edilen kuvvetli ve açık talimatla Jandarma Kumandanı Harran kazasına gönderilmiştir. Sonucu ayrıca arz edilecektir.

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

* Ek : 6

13. Kolordu Kumandanlığından Gönderilen 21 Kasım 1919 Tarihli Şifre Suretidir.*

1. Urfa'daki işgal kuvvetlerinin içinde Ermeni olduğu ve Urfa'da yapılmaya başlandığı söylenen Ermeni teşkilatının aslı olmadığı Urfa asker alma başkanlığının bildiriminden anlaşılmaktadır.

2. Arap reislerinden Haçım'ın aşiretiyle Suruç ve Harran'ın güneyinde bulunduğu haber alınmıştır. Fransız yanlısı olduğu bilinen bu aşiretin bu bölgeye niçin geldiği araştırılmaktadır.

3. Urfa'ya gelen Fransızların Cerablus Kumandanı Urfa'daki Fransızlarla jandarma polisi tarafından işgal edilmek üzere hükümet dairesine gelmiştir. Daireye girer girmez bütün memurları toplamış ve mutasarrıf, makamını kendisine vermiştir. Urfa muhasebecisi, Urfa'ya geliniz, bizim için övünülecek bir şeydir, demiş, Vali buna çok üzülmüştür. Suruçlu olup Urfa'da oturan Hüseyin Paşa adındaki adam Fransız Kumandanına bir at hediye etmiş ve evinde bir çay ziyafeti vermiştir. Bu ziyarette Tapu memuru Seyfettin Efendi bulunmuştur. Mutasarrıfın işgal alanında hükümetin nüfuzunu ve milli şerefi koruyacak iktidarda olmadığı, Urfa ahalisinin çoğunlukla yönetiminden şikayetçi olduğu, şikayet olunan olaydan anlaşılmıştır. Ve makamını Fransız kumandanına vererek ziyaret süresince hizmetçi gibi ayakta beklemesi de, ne meziyette bir kişi olduğunu gösteriyor. Muhasebecinin sözü de orada bulunmanın caiz olmadığına delildir. İlgili makamın dikkatine sunulmasını rica ederim. Ve Cerablus'un fırka merkezi olduğu sanılmaktadır.

* Ek : 7

9

Dahiliye Nezaretine*

Şifre Telgrafname

Mahreç : Urfa

Tarihi : 26 Kasım 1919

Jandarmanın Binbaşısının Fransızlarca değiştirilmesi Salih El Abdullah'ı takibinden ve onun aldatmasından, milli teşkilatın Sancağa yayılmasından doğduğu ve Fransızların şehir etrafında top yerleştirmek üzere istihkâmlar hazırlamakta oldukları arz olunur.

Urfa Mutasarrıfı

Ali Rıza

* Ek : 8

10

Dahiliye Nezaretinden*

Urfa Mutasarrıflığına

Şifre

27 Kasım 1919

Urfa'ya milli teşkilatlanmayla görevli olarak giden Seyid Mehmet namındaki bir kişinin Milli kuvvetlerle oradaki Fransız ve Ermeni kuvvetlerine baskın yapacağını haber alan Fransız kumandanının Urfa civarına siperler kazdırması ve askerini takviye etmesi üzerine galeyana gelen ahalinin dükkânlarını kapatmış ve bu teşkilat ve saldırının Seyid Mehmet Efendiyle Urfa tabur kumandanı tarafından düzenlendiği yazısıyla kumandanı İstanbul'a gönderme vesilesiyle Cerablus'da, Mehmet Efendi de Urfa'da tevkif edilmek istenmişse de Mehmet Efendinin Karacurun ve kumandanın Viranşehir'e firaren gelmiş oldukları ve galeyanın hala devam etmekte bulunduğu Diyarbekir vilayetine bildiriliyor. Bu babda sancakta olan bilginin ve Fransız Kumandanı tarafından tevkif edilmek istenen tabur kumandanının jandarma kumandanı Ali Rıza bey olup olmadığının acele bildirilmesi ile beraber ahalinin galeyanının sakinleştirilerek bu yüzden bir sıkıntıya meydan verilmemesi ...

* Ek : 9

11

Dahiliye Nezaretine*

Mahrec : Karacurun

29 Kasım 1919

26 Kasım 1919 tarihli telgrafa ektir.

Jandarma Kumandanı Ali Rıza Bey'in 5 sene süre ile kuzey askeri kıtalarınca işgal edilmiş Osmanlı memleketlerine girişinin yasaklandığı ve aksine hareketin en az bir sene hapis ve 50 Osmanlı kağıt parasından 500 Osmanlı kağıt parasına kadar cezalandırılacağı ve bu kararın icrasına Urfa Mutasarrıfı ile jandarma Kumandanının mecbur oldukları Fransızların Urfa ve Cerablus bölgesi idari Kumandanı tarafından tebliğ kılınmış olduğu, 27 Kasım 1919

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

* Ek : 10

12

**Dahiliye Nezaretinden
Harbiyeye***

Önceden makamlarına bildirilmiş olmakla ol babda
Diyarbakır vilayetine şifre
30 Kasım 1919

Fransızlar tarafından Urfa'da siper kazılması, geleceklerini haber aldıkları, etraftaki aşiretlere karşı ihtiyati bir hareket olduğu ve ahali galeyana geldiğinden dükkanları kapattığının asıl ve esası olmadığı, Milli teşkilatlanmayla görevli olarak gelen Şükrü Nasih Bey isimdeki kişi halen orada olup Seyit Mehmet namında kimsenin tanınmadığı ve jandarma tabur kumandanı Ali Rıza Efendi'nin azlini ve derhal hareketi lüzumunu açıklamaları üzerine korkup firar edip tevkifine teşebbüs olunduğu ve Fransızlar tarafından bundan başka bir jandarma kumandanının tevkif edilmediği Urfa Mutasarrıflığından cevaben bildirilmiştir.

* Ek : 11

Diyarbakır'da 13. Kolordu Kumandanlığından Viranşehir'de Süvari 1. Alay Kumandanlığına*

Milli reisi Mahmut Bey'e sözlü olarak aşağıdaki cevabı tebliğ ediniz :

26 Kasım tarihli mektubunuzu aldım. Yurtseverce çalışmalarınıza teşekkür ederim. Siyala reisi Salih El Abdullah'a da nasihatte bulunduğunuzu öğrenerek memnun oldum. Aneze Şeyhi Haçım'ın Urfa çevresinde bulunduğu ve Urfa'dan kısarak aldıkları, soruşturmamıza göre yalandır. Aneze'nin Cebel-i Abdulaziz'deki aşiretlerinize saldırı hazırlığı yaptığı haber alınınca İsmail Bey yanına süvari ve mitralyöz gönderilmişti. Aneze, Şammar'lara saldırarak yenilip çekildikten sonra İsmail Bey kuvvetimize ihtiyaç kalmadığını bildirip teşekkürle geri göndermiştir.

Hatta aşiretlerimizin Cebel-i Abdulaziz'in dört-beş saat daha güneyine indiğini haber aldım. Şu duruma göre bu yönde şimdilik korkumuz yoktur.

Kenan Bey, 10 sandık cephane verdiğini bildirdi. Hüseyin Bey'e de bu husus yazılmış idi. Aneze'nin büyük bir fenalık yapabileceğini zannetmiyorum. Tekrar saldırırlarsa askerle size yine yardım ederiz.

Şimdiden silah verilmesini siyaseten uygun görmüyorum. Urfa Müdafayı Hukuk Cemiyetine de şimdilik sessizliği korumaları tavsiye edilmiştir. 1 Aralık 1919

* A:5/2306, D:29-H.24, F: 6-12

14

Dahiliye Nezaretine*

Mahreç : Diyarbakır

Tarihi : 1 Aralık 1919

Urfa'ya milli teşkilatlanmayla görevli olarak giden Seyit Mehmet Efendi adındaki bir kişinin Milli Kuvvetlerle oradaki Fransız ve Ermeni kuvvetlerine baskın yapacağını haber alan Fransız Kumandanının Urfa civarına siperler kazdırması ve askerlerini takviye etmesi üzerine galeyana gelen ahali dükkânlarını kapatmış ve bu örgütlenme ve saldırının Mehmet Efendi ile Urfa Jandarma tabur kumandanı tarafından düzenlenmiş olduğu bahanesiyle kumandanı İstanbul'a yollama vesilesiyle Cerablus'da ve Mehmet Efendi'yi Urfa'da tutuklamak istemişse de Mehmet Efendi'nin Karacurun'a ve kumandanın Viranşehir'e firaren gelmiş buldukları ve galeyanın halen devam ederek dükkânların kapalı olduğu Siverek Mutasarrıflığının bildirimi üzerine arz olunur.

Vali

Faik Ali

* Ek : 12

5. Fırka Kumandanı Yarbay Kenan Bey'den

13. Kolordu Kumandanlığı'na*

Urfa sancağında bir gezinti yapan Seyyid Mehmet Efendi bugün döndü. Evvelce de bildirildiği üzere Urfa'da iki fikir ve iki topluluk olduğu, Mutasarrıf, Şükrü Nasih ve önceden adları bildirilenler bir ihtilal hareketi yapılmayarak siyasi çalışmada bulunmak, diğerleri ise, aksine Fransız aleyhinde bir ayaklanma yapmak fikrinde iseler de durum ve kudretlerinin böyle birşeye müsait olmadığını bildirdi.

Salih El Abdullah Fransız taraftarıdır. Onun Abdurrahman Bey'i Fransızlar'la görüştürmekten maksadı Urfa'da Abdurrahman Bey'e adeta bir "emirlik" teklif etmek imiş. Bundan, önceden Mahmut Bey'in de haberi olması muhtemel ise de Fransızların böyle saçma bir teklife iltifat etmemelerinden dolayı görüşme sonuçlanmamıştır. Bundan, önce Mahmut Bey bilindiği üzere Abdurrahman Bey'i Fransızlara protesto etmiştir. Basravi kendisinin Osmanlı hilafetini sevmediğini İngilizlerin gelişinde mecburen Suruç aşayiri ile Osmanlı hilafeti lehinde ittifak eylemiş ise de şimdi Fransızlara yöneldiğini söylemekteymiş. Suruç aşayiri Osmanlı hilafetine son derece sevgi duymakta olup Berazi aşireti reisi Şahin Beyzade Mustafa, Galip Beyzade Kürt Reşit, Beyzade Salih ve daha diğerleri, tamamiyle Fransızlar'dan nefret etmekte ve icabında bir ayaklanma halinde önlerine düşen olur ve aralarına bir miktar askeri veya millî kuvvet girerse derhal fiilen katılacaklarını söylüyorlarmış.

2 - Urfa Mutasarrıfı kendisini öldürmek için gönderilmiş olduğunu zannederek Seyyid Mehmet'i Suruç'ta yakalatıp Urfa'ya getirmiş. Seyyid Mehmet, eski Urfa jandarma kumandanı ile mutasarrıf ve Urfa'nın durumu hakkında bildirilenlerin doğru olup olmadığını incelemek için geldiğini söyleyerek yakayı kurtarmıştır.

Mutasarrıf bana yazdığı mektupta hakkındaki işitilen şeylere inanmayarak soruşturulduğuna teşekkür ediyor. Eski jandarma kumandanı Ali Rıza Bey olmayacak şeylerle başına bir felaket doğuracak işlere kalkıştığından fikrine katılmadığını çünkü derme çatma kuvvetlerle yapılacak işlerin vahim sonuçlar vereceğini, önceleri Fransız kuvvetini çıkarmak mümkün ise de bu esnada aşayirin memleketi yağma ve Hıristiyanlar'a zarar vereceğini ve bilhassa Fransızlar'ın daha büyük kuvvetlerle gelerek katliamda bulunacaklarını ve memleke-

* D: 29-H.24, F: 6-43, 6-44

tin büsbütün Osmanlı Hilafetinden ayrılmak zorunda kalabileceğini, Urfa'da eşrafın önemli kısmının Fransızlara fiilen karşı koymadan kaçınıp protestolar vesaireyle hukukunu korumaya karar verdiklerini, Dahiliye Nezaretinin tebligatının da bu yolda bulunduğunu, Binbaşı Ali Rıza Bey'in söz ettiği Kuvayi Milliye'yi Salih El Abdullah'ın tenkili lüzumunda bile çıkaramadığını ve girişiminin netice vermeyeceğinin anlaşıldığını ve kendisini değiştirme fikrindeyken Fransızlar'ın Salih-el Abdullah meselesinden dolayı Ali Rıza Efendi'yi değiştirdiklerini, Fransız müdahalesiyle onun azlini uygun görmeyerek protesto edecek idiyse de Suruç Kaymakamı ile Jandarma Kumandanının Fransızlar tarafından Dersaadete gönderilmesiyle de anlaşılacağı üzere bu protestodan hatta istifa etmekten bile bir faide çıkmayacağından ferağat ettiğini şimdiki halde Suruç kaymakamı ile Jandarma Kumandanının Fransızlar tarafından Dersaadete gönderildiğini göreyerek korktuklarını ve Ali Rıza Efendi meselesinden sonra Fransızların baskıyı artırdıklarını Fransızlar'ın buraları barış sonuna kadar geçici olarak işgal altında bulundurduklarını bildirmekte olduklarından Milli Hareketin faydeli olup olmayacağına görüşümüze sunulduğunu bildirmektedir.

3 - Seyyid Mehmet Efendi'ye Urfa'nın durum ve düşüncelerini anlamak görevi verilmiştir. Oralarda ayaklanma yaptırmak görevi verilmediği gibi esasen Seyyid Mehmet'in elinden gelir bir iş de değildir. Urfa'daki canlılık Ali Rıza Efendi'yle ona uyan bazılarının şahsi girişimlerinden doğmuştur. Urfa mutasarrıfı, tabii hain bir kişi değildir. Diyarbakır valisi, Mardin mutasarrıfı neyse o da odur. Esasen şimdi Urfa'da tek başına bir ayaklanma yapmak başarı bir yana çok kötü sonuçlar doğurabilir. Şu kadar ki şayet barış sonucunda milletin hayatına kastedilecek olursa bu halde ihtimalen genel bir milli savunmaya vatanın bütün parçalarının katılmasını teminen Urfa'nın da hazırlanması gereklidir. İhtimal ki mutasarrıf bu noktayı düşünmüyor.

4 - Mutasarrıfın Milli Reisine yazdığı bir mektup, müslüman oğlu müslüman olduğu, asla hain olmadığı kendisinden daha iyisi bulunursa mevkiini terke hazır olduğu yolundadır. Milli Reisi bu münasebetle Seyyid Mehmet Bey vasıtasıyla bana gönderdiği mektupta, Urfa mutasarrıfı gibi memurların milli hisleri sömüreceği, Fransızlara karşı acz göstereceği, mutasarrıfın hareket şeklini düzeltmediği takdirde değiştirilmesinin münasip olup olmadığının takdimimize bağlı olduğunu bildirmektedir.

....

Harbiyeye*

Arap aşiretlerinden Geysí kabilesine mensup Siyala reisi Salih El Abdullah'ın Kasım'ın 9. günü Sancak merkezindeki Fransız karargahına gelerek gizlice görüştükten ve Milli aşiret reisi Mahmut Beyin kardeşi Abdurrahman bey ile de Fransızları görüş-türdükten sonra köyü yağma ederek döndüğü ve onun cezalandırılması Fransızların müdahalesini gerektireceğinin anlaşılmasıyla Fransız Kumandanı nezdinde teşebbüs edip sonuc alınarak takip edildiği ve başındaki aşiretlerin dağılmasından dolayı yalnız kalan Abdullah'ın pişmanlık arzusunu açıklayıp firar eylediği ve Harran Araplarının topluluğumuzdan ayrılmamak üzere bütünüyle ant içtikleri ve Abdurrahman Beyin olaya katılmadığı.

* Ek : 13

Viranşehir'de 1. Süvari Alay Kumandanı Bnb. Hüseyin Bey'den 13. Kolordu Kumandanlığına*

Bilinen Urfa meselesinden dolayı Urfa Jandarma tabur Kumandanı kaçarak buraya gelmişti. Urfa ahalişi, onun buraya kaçışını, Milli'den kuvvet alarak Fransızları çıkartacağı şeklinde yorumlayıp anlamışlardı. Evvelce Mahmut Bey de çeşitli vesilelerle Urfa eşrafına yazdığı mektup ve telgraflarla defalarca yardım sözü vermişti. Bu ve örgütlenme hususunda Milli aşiretinin ne kadar hizmet edebileceğini denemek üzere güvendiği biri aracılığıyla Mahmut Bey'e aşağıdaki teklifte bulunuldu.

Mahmut Bey'in bir miktar atlı ile Urfa civarına gelerek kendisine büyük bir güven gösteren Urfa, Harran ve Suruç havalisi aşiretlerini uygun yerlerde toplaması ve bütün reisleri nezdine çağırarak Fransızlara geçici bir süre içinde Urfa'yı boşaltmalarını teklif etmesi ve Hristiyan ahalinin korunmasını sivil olarak Urfa'ya dönecek olan Jandarma kumandanının sağlayacağı ve bu hal karşısında Fransızların silah patlatmaksızın çekilmelerinin muhtemel olduğu ve bu harekate girişmeden önce kolordunun ve Heyeti Temsiliye'den bu hareketin genel duruma uygun olup olmayacağını sorması ve alınacak emre göre hareket etmesi ve bu hareketin aşiretlerarası pek parlak bir şan ve şöhret teminiyle birlikte vatana önemli bir hizmet olacağı, söylenmiş idi. Mahmut Bey bu teklif karşısında pek mütereddid bulundu. Ve etraftan soruşturmamıza göre Milli aşiretinin milli harekete katılması için Kenan Bey'in toplanacak aşiret miktarınca kendisine silah ve cephane vaad ettiğini ve bu vaat gelmedikçe bir şey yapamayacağını ifade ettiği anlaşıldı. Deneme için yapılan bu teklif dikkate alınmadı. Bu ve bundan önce yaptığım inceleme bendenizde şu kanıyı uyandırdı : Mahmut Bey şahsen hamiyetli ve iyiniyet sahibi ve bize sevgi beslemektedir. Kardeşlerinden yalnız İsmail Bey kendisi gibi düşünmektedir. Başta Halil Bey olmak üzere Timur ve Abdurrahman Beyler, Mahmut Beyin lehimize olan siyasetinden memnun değillerdir. Bunların fikirleri Milli aşayiri Fransızlara en yakın olduğundan Fransızların bir ileri hareketinde Milli kuvvetinin ezileceği ve Osmanlı hükümetinin zayıf olmasından kendilerini koruyamayarak çekileceği aşiretlerin kendilerine düşman olan aşayire karşı zayıf kalacağı yolundadır.

Şu hale nazaran genel durum lehimize gelişir ve milli hareket hususunda civar aşayirin aralarına rekabet fikirleri sokularak ödül umuduyla yarışırçasına bir suretle sevk ve idare edilebilirse Milli aşiretinden de Mahmut Bey'in nüfuzuyla yararlanılabilir. Aksi halde, yani maazallah durum aleyhimize gelişirse bunları hesaplamak gerekir. 4 Aralık 1919

13. Kolordu Kumandanı A. Cevdet Bey'den Harbiye Nezareti Celilesine*

Urfa mutasarrıfının bildirdiğine göre Urfa Fransız işgal kuvveti kumandanı, Jandarma tabur kumandanına işten el çektirerek Suruç Kaza Kaymakamıyla Jandarma bölük kumandanını tutuklayarak Adana'ya göndermiştir.

İşlemleri henüz sonuçlanmayan 8 tutukluyu Urfa'da hapis-haneden tahliye ettirmiş ve bütün tutukluların tutuklama sebepleri ile birlikte künyelerini hükümetten istemiş ve Fransızlar her gün bir suretle iç işlerimize karışmaya başlamışlardır. Bundan dolayı Antep ve Urfa Fransız işgal kuvveti kumandanlarına bir protesto-name yazdım. Kumandanın hareketleri Dersaadet'deki Fransız olağanüstü komiserinin işgalin mahiyeti hakkında Hariciye Nezaretine yaptığı açıklamaya bütünüyle aykırı olduğundan hükümetçe siyasal girişimlerde bulunulması ve bu davranışlara son verilmesi, artık Wilson ilkelerine karşı ve uygar dünya nazarında reddedilmesi gereken emrivakilere meydan verilmemesi zorunludur.

Urfa Fransız kumandanına 8 Kasım gecesi Siyala aşireti reisi Salih El Abdullahı karargahında kabul etmiş olduğundan ve bundan cüret alan Salih'in Kıyas köyünü yağma ettiğinden ve onun selametini temin için kendi askerlerinden dönüşünde Salih'in yolu üzerinde 25 neferlik devriye gezdirmiş olduklarından bahisle hükümetçe asi tanınmış bu gibi adamlara asayiş çığnetecek yöreklendirici davranışlardan kaçınılmasını rica etmişim.

Bugüne kadar cevap alamamış olduğumdan, Urfa Fransız kumandanının, susmakla bir şakiyi koruduğunu da ispat etmiş olduğunu arz eylerim. 6 Aralık 1919

* A: 5/2307, D:30-H.25, F: 6-8, 6-9

19

Dahiliye Nezaretine*

Mahreci : Ayntab

Tarihi : 11/12 Aralık 1919

10 Aralık 1919 tarihli üç cevabi telgrafa ektir

Milli teşkilatın telkinleri üzerine burada memleketle alakası olan hakiki eşraf memleketin gelecek durumunu kavrayarak ve yalnız cesaret nedeniyle iradesiyle ve kamuoyuna sözlü açıklamalar için karar almıştır. Ve bu genel düşünceye karşı silahla savunma esasını kabul eden ikinci bir düşünce varsa da bunun tarafları milletin gerçek çıkarını düşünmekten çok fırsattan yararlanmaya isteklilerden ibaret olduğu anlaşılabilir kabul görmemiş olup, Sancağın birinci esas çerçevesinde idare edilmekte olduğu arz olunur.

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

* Ek : 14

13. Kolordu Kumandanlığından gönderilmiş 3 Ocak tarihli şifre suretidir.*

1. Fransızlar tarafından görevine son verilen şimendifer yoluyla İstanbul'a geçmesi engellenen Urfa jandarma Kumandanı fi-raren Viranşehir'e gitmiştir. Fransızlarca işten el çektilmesine se-bep, Fransızlara hizmet ederek ve measi (?) köyüne iltica eden Siyala reisi Salih El Abdullah'ın Fransız karargahına baskın yapı-lacağı, şimendiferin gaspedileceği, Kumandanın aşiretleri birleş-tirdiği bu birleşmenin de jandarma tabur Kumandanınca sağlan-dığı ve yönetildiği hakkında kanaattir.

Fransızların tahkimat yapması top yerleştirilmesi, dükkanla-rın kapanması da bundanmış. Jandarma tabur Kumandanı bu haksızlıktan Mutasarrıfa şikayet etmiş ise de ne yapalım kısmeti-niz bu kadar imiş. Katiyen ziyan etmemiştir. Urfa'da yaptıkları tah-kimat ve şehre yönelttikleri top ve makineli tüfek üzerine galeyana doğup dükkanlar kapandı. Fransız Kumandanın çalışması ve öğütleri üzerine Urfa'da sükunet geri gelmiştir. 24.11.1919 da Ur-fa'da Fransızların 400, Birecik'te 100 nefer Telebyaz ve Arappına-rında 22' şer süvari bulunduğu görülmüştür.

2. Urfa'da güvenilir bir kişiden şu bilgi alınmıştır. Fransızlar Urfa üzerine 1000 asker 2 motor ve 3 makineli tüfek tahsis etmiş-ler Adana'dan Urfa'ya son günlerde Ermeniler gelmişler Ermeni-ler Urfa'da çete teşkil ederek Adana'daki hareketleri taklit etmek istiyorlar.

3. Arap Aşairinden İbn El Fidalin Milli aşiretine taarruz ede-ceği yayılmış ve bize taraftar olanın böyle bir saldırıda mağlup ol-maması için gerekli tedbir alınmıştır. 4-5 gün önce İbn El Fidalin Secarik geçidinde İngiliz mintika nüfuzunda bulunan bizlere taar-ruz etmiş ise de yenilerek geri çekilmiştir. Millileri mağlup etmek hakkındaki emelleri bu suretle ortadan kaldırılmıştır.

* Ek : 15

Mutasarrıflığa*

Saadetlû Urfa Kuvayı Milliye Kumandanlığınca gönderilen ve tarafınızdan bize ulaştırılmasından şeref duyduğumuz 7 Şubat 1920 tarihli beyannameyi memnuniyetle aldık. Beynamedeki** açıklamalardan, memleket güvenliği uğrunda tedbirleri sizden uman cemaatimiz sevinç, şükran ve minnet duydu. Milletimizin istek ve çıkarlarının, memleketin sükûnet, güvenlik ve asayişinin korunmasında olduğunu gerek yüksek makamınıza ve gerekse aracılığınızla Kuvayı Milliye Kumandanlığına arz eylerim. 8 Şubat 1920

Urfa Ermeni Cemaati
Murahhas Vekili
Papaz Artin

* Defter sf. 2; Ayrıca bu belge için bkz. Ali Saip, Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri Ank. 1340 sf. 89.

**Kuvayı Milliye Kumandanı tarafından Ermeni Cemaatine gönderilen beyanname için bkz. Ali Saip a.g.e. sf. 94

Amerikan Kurumları Sayın Başkanı

Miss. Holmes ve Müfettiş Carmen Woodward Hazretlerine. *

Fransız işgalini haklı ve fiili bir protesto şeklinde devam etmekte bulunan Kuvayı Milliye ile Fransız işgal kuvveti kumandanlığı arasında bir anlaşma yapılmasına aracılığınızı, haklarını korumaya yüklediğim Sancakda boş yere kan dökülmemesi sorununun çözümü için araya girmenizi rica ederim. Kuvayı Milliye'nin buradaki hareketi yalnız Urfa Sancağına özgü değildir. Bu hareket Fransız işgaline karşı her yerde devam etmektedir. Maraş'da pek kanlı ve feci bir sonuca varan bu hareket Ayntab ve Urfa'da aynı üzücü duygularla başlamış olmasına göre gereksiz direnmelerin burada da Maraş olayının tekrarından başka bir sonuç vermeyeceğine Kuvayı Milliye ile görüşmelerin sonucunda kanaat getirdim. Muhterem Hristiyan cemaatine ve diğer unsurlara karşı ciddi ve şefkatli bir koruma göstermekte olan Kuvayı Milliye'nin medeni ve insani isteklerinin özü Fransız işgaline son vermekten ibarettir. Direnme her iki taraftan da boş yere ve gereksiz kan dökülmesinden başka bir sonuç vermeyecek. Bundan sonra askeri şeref ve saygı ve tam bir esenlikle gerideki kıtalara katılmak suretiyle çekilmeye aracı olursanız insanlığa pek önemli bir hizmette bulunmuş olacaksınız ve yahut iyi bir sonuca ulaştırılacak bir vesile bulursanız onu da bildiriniz. Saygılar sunarım Efendim. 11. Şubat 1920

**Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza**

* Mary Caroline Holmes, *Between the Lines In Asia Minor* London and Edinburgh 1923 sf. 96 (Av. Aydın Özbay'ın yayınlanmamış çevirisi)

Ermeni Millet Meclisine

Ve o Vasıtayla Muhterem Hristiyan Cemaatine *

Kuvayı Milliye'nin üç günden beri gösterdiği harekât, ewelce verdiği sözüne bağlılığını gösterdi. Günden güne, bu olayların yi niyeti isbat edeceği kanısındayım. İki gün önce benden de kuşkulanan bu heyet, bugün hepimizin kendisine karşı bir düşüncemiz olmadığına inandı. Şunu demek isterim ki Kuvayı Milliye'nin burada hiçbir vakit fiilî bir harekâtına taraftar bulunmadığım çin şahsen daima Kuvayı Milliye'ye karşı olduğum sanıldı. Aynı şekilde muhterem Ermeni Cemaatinin de Fransızlara katılabileceği korkusu var idi. Ben ve siz fiilen Kuvayı Milliye'ye karşı olmadığımızı isbat ettik ve onlar da bittabi bize karşı bir fikrî düşmanlıklarını olmadıktan başka Hristiyan Cemaatinin bütün hayat ve mallarının korunmasını iş edindiklerini fiilen isbat ettiler. Biraz daha birbirimizle görüşmeye ve hepsinden önemlisi Kuvayı Milliye ile Fransızlar arasında dostane bir anlaşma sağlamaya çalışmalıyız. Bu hususta orada bulunan Amerikan Kızılhaç müfettişinin aracılığını rica ediyorum. Kendilerine bu mektubu ulaştırarak ve kendileriyle temas ve ikna eyleyerek alacağınız cevabın birlikte gönderilmesini rica ederim, dostlarım. 11 Şubat 1920

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

* Defter sf. 2

Yüzbaşı Sajous'dan Urfa Mutasarrıfına*

İngiliz askeri yönetimince hapisanede tutuklanmış bulunan Ketkânlı on kişi vardır. Fransız yönetimine geçmiş bulunan bu tutukluları serbest bırakınız.

On Ketkânlı'yı tahliye etmek üzere bugün bana göndermeniz için Jandarma Kumandanlığına emir vermenizi rica ederim.

Bu askeri emir, size ve memurlarınıza gelecek olan sorumluluğun bana ait olacağı anlamındadır.

* Akalın, Müslüm. Kurtuluşumuzdan Belgeler Harran Dergisi Ocak 1989

Mutasarrıflığa*

Saadetlû Efendim Hazretleri

Kuvayi Milliye'nin üç- dört günden beri süren hareketinde sözünü tuttuğu ispatlanmıştır. Bu nedenle cemaatimiz genel olarak memnun ve şükran borçlu olup daha sonra da sözünü tutacağını ümit etmektedir. Bu vesileyle Ermeni mahallesine gelmekte olan ve bazı cahiller tarafından atıldığını bilerek karşılık vermediğimiz mermilerin de önlenmesi hususunda tarafınızdan Kuvayi Milliye Kumandanlığına rica olunmasını dileriz. Fransızlar'a katılmadığımızı herhalde onaylarsınız. Ewelce arz olunduğu üzere hukukumuzun korunması ve memleketin sükûnet ve güvenliğinin geri gelmesinden başka hiçbir emel ve maksadımız olmadığından Fransızlar leh ve aleyhine herhangi bir hareket ve girişimimizin bulunmadığını arz eyleriz. Zaten gerek siz ve gerekse Kuvayi Milliye böylece tarafsız kalıp sakin olmamızı bizlere bir çok kere emir buyurmuşsunuz, biz de bu emirlere tamamen itaat etmekteyiz. Kuvayi Milliye ile Fransızlar arasında dostane bir anlaşma için çalışmamız emir buyuruluyor. Küçük bir cemaat halinde muazam iki devletin siyasetine karışmanın gücümüzün çok üzerinde olduğunu arz etmekte, biz fakirleri mazur görmenizi rica etmekteyiz. Zarflanarak gönderilen yazının Amerika'ya verileceğini, cevabımızı dahi ilişikte takdim kıldığını arz ile saygılarımızı sunarız. Ol babda ve herhalde hürmet. 11 Şubat 1920

**Ermeni Cemaati Namına
Milletvekili Mihran**

* Defter sf. 1

Yüzbaşı Sajous'dan Mutasarrıf Bey'e*

Mektubunuzu aldım, Kumandan Hauger'e gösterdim. Sizin gibi, dökülen kanların yersiz olduğuna ben de inanıyorum, siz ve bütün şehir tanığım. Biliyorsunuz ufak bir olay çıkmaması için her türlü çabayı gösterdim. İşe başlayan biz değiliz. Kumandan Hauger diyor ki : Kumandanın emri olmadan burayı kendiliğimden terkedecek değilim. Antep Yoluyla kendisiyle haberleşme sağlayabilirseniz, eğer emir verirse biz derhal yerine getiririz. Anlamalısınız ki biz hareketimizde serbest değiliz ve emir ve komuta bizde değildir.

Biz mütareke halindeyiz, barış kurulmak ve ihtimal ki ittifakımız oluşmak üzeredir. Tarih hangi tarafın haksız olduğunu gösterecektir. Sizden istediğim insaf çerçevesinde bir kez daha düşünüp sonra gereğini yerine getirmektir.

* Akalın, Müslüm. Kurtuluşumuzdan Belgeler, Harran Dergisi, Şubat-1989

Amerikan Kurumları Yöneticisi Miss. Holmes'a*

Cevaben gönderdiğiniz mektubunuzu aldım. Verilen öğütlere ve uyarılara bilhassa teşekkür ederim. Şu münasebetle fikirlerinizi aydınlatmayı gerekli görüyorum. Osmanlı hükümeti durumu pek iyi değerlendirdiği için karşılaşılmanın daima zararı olacağını düşünmüş her vakit Barış Konferansı kararının korunması arzu etmiştir. Ve benim aldığım emirler daima bu yoldadır. Şahsen mesleğimde şimdiye kadar bir çok defa isbat ettim ki politika işleriyle kesinlikle uğraşmam ve yalnız idare işini düşünürüm. Ve şimdi bu suretle size başvurum da bu maksada dayalıdır. Bugün kamuoyu ayağa kalktı, silaha sarıldı. Bunun teskini için Fransız kuvvetinin çekilmesi gerekiyor. Bir kumandan askeri gereklerle yerini terk ederek düzenli bir şekilde geri çekilip geriden daha fazla kuvvet alarak geri dönebilir bu durum o kumandanın şerefini eksiltmez. İşte benim önerim budur. Fransa'nın buradaki kuvveti azdır. Ve onun için burada düşüncelerin önüne geçilemiyor. Halbuki Fransa'nın geriden biraz kuvvetli ordusu ile buradaki kuvveti birleşip tekrar gelebilir. Ve o vakit sukûnet hallolur ve korunur. Aksi halde buradaki düşüncelerin önüne geçilmemiş olmasından dolayı bittabi pek kanlı çatışmalar olacaktır. Ve bu çarpışmalara her iki tarafların imdatları gelerek devam edilebilir. Savaş, yıkım anlamını taşıdığından bittabi her türlü kargaşalık meydana gelebilir. Büyük kalpli insanların bu musibetin önüne geçmek isteyeceği tabidir. Sizin Fransız kuvvetlerine Urfa'yı terk etmelerini söylemenizle, geride daha ziyade kuvvet alarak gelmek niyeti düşünülürse insanlık alemine hizmet edilmiş de olabilir. Tekrar ediyorum, şahsım ve hükümetim fikirlerinize tamamen iştirak eder. Bu hareket Osmanlı için zararlıdan faydalı değildir. Ne çare ki kamuoyuna karşı kuvvetli hükümetler bile direnmekten acizdir.

Amerikan kurumlarına ahalice ve kamuoyunca saygı duygusu süreklidir. Ve bütün Ermenilere de bu duygu her vakit sağlanıyor. Yalnız şehir ateş içinde olduğu için benim de evimden çıkmamakta olduğuma inanabilirsiniz. Mamafih mektubunuz yine de Kuvayı Milliye kumandanlığına verilmiştir, efendim. 12 Şubat 1920

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

* Defter sf. 10

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Cevaben gönderdiğiniz lütfnamenize teşekkür ederim. Hakiki bir dostunuz olarak acaba, beyhude yere kan dökmekten kaçınmanızı rica edebilir miyim? Yaptığınız her atış, Türkiye'nin geleceğini ellerinde bulunduran Yüce Meclis'de haklarınızı o oranda azaltacaktır. Siz, pek iyi bilirsiniz. Ve pek geç olmadan öğütleri kabul ediniz. Paris Barış Konferansı ne karar verecek olursa, o karar kabul edilecektir. Ve bu kararı kabul eden İstanbul Meclisi olacaktır. Bu, bazı kişiler ya da şehirlerin ahali tarafından belirlenecek bir sorun değildir. Barış şartları halen bilinmiyor. Bekleyiniz, nasıl ki Almanya beklemeliydi, ne zaman kendi memleketinin bir bölümü Fransız, İngiliz, Amerika ve Belçika tarafından işgal edilmişti ve hala işgal edilmektedir, ve daha onbeş sene ne kadar işgal edilecektir, Almanya bu kadar kötü olduğu halde yine bekledi. Ve barış şartları imzalandıktan sonra ve evvel hiç işitmedik ki oraları işgal eden askerlere karşı bir tek silah patlattılar. Acaba Türkiye kendi müttefiğinden daha az uslu veyahut kesin karara kadar sabretmeye muktedir değil midir? Yapmayınız. Bir dost makamında tekrar rica ederim. Zira tekrar dünya sizin için düşüncecek ki Türkler medenî bir suretle hiçbir şey yapamazlar, ancak birisiyle uyuşamadıklarında öldürmek ve katletmek bilirler. Sizi uyarayım, bana öyle görünüyor ki sizin şimdi bulunduğunuz zor durumdan kurtulmanızın yolu ancak Fransız işgal kuvvetinin burdan çekilmesini isteme fikrinden vazgeçmeniz olmalıdır. Bunun imkânsız olduğuna inanmalısınız. Bu, ancak Barış Konferansının kararıyla mümkündür. Ve bulunduğunuz bu zor durumdan kurtulmanın ikinci bir yolu da Fransız kumandanıyla hemen dostane ilişkiye girişmektir. Ancak böylece kendisiyle anlaşabilirsiniz. Yine bir dost olarak sizi uyarırım ki onun kendisi ve askerlerini telef etmek istediğinizi içeren görüşü Yüce Meclis'e ulaşmazdan önce bunu yapmalısınız. Çünkü Urfa sancağının Mutasarrıfı bulunmanız dolayısıyla bu sorunun çözümü sizin için zor olacaktır. Bu sorun için size nasıl hizmet edebilirim?

Mary Caroline Holmes

* Defter sf. 5-6

Amerikan Enstitülerinin Sayın Yöneticisi Miss. Holmes'a*

Mutasarrıf beye gönderdiğiniz mektubu gördüm. Milletimiz uyanmıştır ve insanlığın hizmetkârı Amerikan Başkanı Wilson'ın 12 madde halinde ilan edilen sözlerine rağmen Fransızlar tarafından işgal edilen kutsal vatani, milli kuvvetler korumaya karar vermiştir.

Politika, hükümet ve hatta sonuçlar hakkında düşünmeyi gereksiz görüyorum. Herşey olabilir. Urfa'yı işgal eden Kuvayı Milliye Türk hükümetinin faaliyetlerine son vermiş ve idareyi üstlenmiştir. Çünkü benim emrimdeki insanlar asker değildirler ve Fransız bulunduğunu gördükleri her binaya ateş açacaklardır.

Siz Fransız askerlerini binalarınızı korumaları için getiriniz. Ve muhtemeldir ki bir kısım başıboş, sizin tarafınıza gelecektir. Biz, insanlığa hizmet veren Amerikalılara sevgi ve minnet duyuyuz, Kendi hayatlarımızı korurcasına sizinkileri de korumayı arzu etmekteyiz.

Eğer sizi korumakta olan Fransız askerlerini gönderir ve Süryani Mahallesine gelerek bizim güvencemiz altına girerseniz, yaşamınız ve malvarlığınız gerçek koruma altında olacaktır. Eğer bunu kabul etmezseniz Kızılhaç bayrağı çekmenizi ve Fransız muhafızlarına askerlerimizin üzerine ateş açmamalarını söylemenizi rica ediyorum.

Saygılarımı sunuyorum. Urfa 12 Şubat 1920.

**Kuvayı Milliye Kumandanı
Namık**

* Holmes, a.g.e. sf.96

Urfa'da Kuvayı Milliye Kumandanlığına *

Urfa'da Fransız harp kumandanı tarafından, No : 92

Bugünkü tarihle yazılmış yazınızı aldığımı arz etmekten şeref duyarım.

Urfa'daki Fransız koruma gücü Müteffik devletler ile Osmanlı hükümeti arasında imzalanan anlaşma uyarınca görev yapmak üzere buraya gelmiştir. Bu askeri kuvvet ancak Fransa hükümetinin emriyle buradan gidebilir.

Anlaşmayı imzalayan ne benim, ne de sizsiniz. Sorumluluktan kendinizi koruyunuz.

Hauger

* Ali Saip a.g.e. s. 113-114

31

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Dün akşam yazmış olduğum mektuba bir not ekleyerek, Dr. Vischer'in hastanesine atış yapığınız için sizi protesto ederim. Bu hastane kutsaldır, çünkü orada hastalar vardır. Bu nedenle hastanelere her zaman hürmet etmek gerekir. Dr. Vischer kendi hastalarını muayene ederken sizin mermilerinizden birisiyle vurulmak tehlikesini geçirmiştir. Hastaneye karşı ateş etmeyi yasakladığınıza ilişkin emirleri işitmek isterim. Dr. Vischer Amerikan Kızılhaç üyelerinden olup benim mensup olduğum komitenin yönetiminde çalışıyor. Bu maruzatımın kabul edildiğini sizden duymak isterim.

Mary Caroline Holmes

* Defter sf. 6

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Dünkü lütufnamenize cevap vermedim. Zira sözleriniz bana benim tanıdığım Mutasarrıfın sözleri gibi görünmedi. Sandım ki başka adamların sözleridir. Eğer siz ya da başkası bana bir şey söylemek isterse ben daima dinlemeye, haber almaya hazırım. Ermeni Milli Meclisine göndermiş olduğunuz mektupda benim hakkımdaki bölümleri şimdi işittim. Benden, insanlık adına, sizinle Fransız işgal kuvveti arasındaki sorunu iyi bir sonuca getirmek için çalışmamı rica ediyorsunuz. Fransız Kumandanından, Milli Kuvvetlerin kumandanıyla görüşmek için ne gibi şartlar ileri süreceğini sormak benim için pekâla bahtiyarlık olacaktır ki ikisi arasında barış kararlaştırılabilsin. eğer arzunuz buysa lütfen bana bildiriniz ki hemen faliyete geçeyim. Kalın saygıyla.

Mary Caroline Holmes

* Defter sf. 7

Mutasarrıflığa*

Saadetlû Efendim Hazretleri

Gönderilen üç yazıdan ve 5 günden beri süren olaylardan gerek hükümetin ve gerekse Kuvayi Milliyenin cemaatimize karşı iyi niyet beslemekte bulunduğu görüldüğü gibi cemaatimizin dahi güvenlik ve sükûneti arzu etmekte olduğu sabit olmuştur. Bu yolda siz ve Kuvayi Milliye Kumandanlığı ve gerekse cemaatimizce hasıl olan kanaat memnuniyet ve teşekkür değer. Cemaatimiz bu durum ve kanaatin devamını ve meydana gelen olayların bir gün evvel sona ermesiyle sükûnete kavuşulmasını istemektedir. Ancak İslam mahallesine civar bulunan mahallelerimizde bazı başıbozuk cahillerin bittabi emirlere aykırı olarak bitişikteki evlerimize girip kapı kırmak, gözetlercesine damlarımıza çıkmak gibi hareketlerinden endişe duymaktayız. Varlığını ve devamını büyük memnuniyetle gözlediğimiz karşılıklı iyi ilişkilerin bozulmasına sebep olacak bu gibi olayların tekrar etmemesi için geçit noktalarında beklemekte bulunan jandarmalara gereken emrin verilmesiyle belirtilen hareketlerin önlenmesini özellikle istirham ederiz. Bundan başka, Halilürrühman civarındaki mahallelerde oturan İslâm muhaciri tarafından aynı mahallelerde yapılan hırsızlıkların önlenmesi hususunda tedbirlerin alınmasını asaletinizden istirham etmekten şeref duyarız. Ol babda ferman. 13 Şubat 1920

**Ermeni Cemaati Namına
Mihran**

* Defter sf. 1

Mutasarrıflığa *

Saadetlû Efendim Hazretleri

13 Şubat 1920 tarihli yazınızı aldık. Öne sürülen hususlara cevabımızı hemen bildiriyoruz.

1. Çapulculuğa karşı alınan kesin tedbirler memnuniyet ve teşekkürle değer ve herhalde hükümetin bütün ahaliye uyarısıdır.

2. Şekerci'nin evine ateş edilerek bu suretle güya Telfutur'a doğru Kuvayi Milliye'nin yaklaşmasına meydan verilmediği hakkındaki suçlama doğru değildir. Kuvayi Milliye Kumandanlığına dahi arz olduğu gibi, biz silah kullanmış olsak her gün o civarda birikerek arkalarını bize dayamış oldukları halde Fransızlara atış yapan İslam vatan-daşların bir çoğunu vurmuş olmalıydık. Bu gibi hazırlıklar yalan olup başımıza mutlaka bir mesele açmak isteyen bir takım cahillerin, herhalde hükümetle idarecilere yaranmak amacıyla, tarafsızlıktan ayrıldığı-mıza dair bir kanaat oluşturmak maksat ve bozuk niyetleriyle açıklanabilir. Kesin kararımız tarafsız kalarak hiçbir tarafın husumetini üzerimize çekmemekten yanadır.

3. Kâhtalı evinde yapılan duvar, bir saldırı amacıyla yapılmamıştır. Diğer bir çokları gibi savunmaya hizmet edecektir. Mamafih orda özel bir maksat arandığı için ve güvenilmeye istekli olduğumuzu ispat için bugün anılan duvar aşağı alınacaktır.

4. İki devlet siyasetine karışmak haddimiz olmadığı için arz etmiş olduğumuz halde bu defa emriniz üzerine Miss Holmes'a rica ettik. Ve yetimler evi üzerinden Fransızların artık ateş etmemesine dair muvafakat elde edebildik.

Herhalde tarafsız kalmaya çok istekliyiz. Ancak bir takım cahiller tarafından mahallemiz civarında, ahalimizi heyecana getirecek olayların meydana gelmesine izin verilmemesi hakkında gerekli tedbirlerin alınmasını memleketin esenliği namına rica ve istirham ederim. Ol babda ferman. 13 Şubat 1920

**Ermeni Cemaati Namına
Mihran**

* Defter sf. 1

Büyük Amerikan Cumhuriyeti Urfa Yetimevi Yöneticisine*

1. Benim kumandam altında Urfa'ya saldıran Kuvayi Milliye'nin sarsılmaz niyetleri hakkında sizinle mutasarrıf bey arasında gerçekleşen yazışmalardan haberdarım.

2. Mutasarrıfdan ve bunun yanısıra sizin 12 Şubat tarihli mektubunuzdan anlıyorumki Fransızlar üstlerinden emir almadıkça geri çekilmeyecekler, kendileri mütareke koşulları uyarınca burada bulunuyorlar: kendilerini savunmak için yeterli güçleri var ve biz milliyetçiler kuşatmaya girişmekle doğru davranmıyoruz.

3. Fakat biliyoruz ki, Fransızlar düşündüğümüz gibi kendilerini savunacak güçte değiller, ve sizin düşüncelerinizin aksine milli güçlerin mensupları savaş ve silah kullanma hakkında birşey bilmeyen sıradan insanlar değiller. Savaşın her cephesinde ve en önemli mevkiilerde yer almışlardır, savaş taktikleri ve koşulları hakkında herşeyi bilmektedirler, cesaretlerini ve atılganlıklarını bütün dünyaya göstermişlerdir. Onlar canlarını, hayatlarını ve ruhlarını feda etmeye hazır askerlerdir.

4. Asil Osmanlılara ve kan dökülmesini istemeyen tüm uygar uluslara yakışır şekilde, mutasarrıf bey resmen ve mektupla, Fransızların silah ve mühimmatlarını bize bırakarak geri çekilmelerini önermiş ve rica etmiştir. Hem sizden hem de Fransız kumandanından gelen cevaplardan, bunu kabul etmedikleri anlaşılıyor. Bu nedenle, her uygar ulusun hakkı olduğu şekilde tüm milli gücümüzle ulusal ve bölgesel haklarımızı korumayı kararlaştırdık. Bunun sonucunda Fransızları ve milli hareketimize karşı koyacak bütün unsurları bombalayacağız.

5. Ayrıca bütün ermeni Ulusal Komitesine ve dini önderlerine yazdığım şekilde, şu andan itibaren, onların da hayatlarını ve haklarını savunuyorduk. Fakat üzgünüz ki bu tavrımıza rağmen dün fabrikanın yanındaki saatçi Maho'nun evinden ateş açmaya kalkışmakla bize güvenmediklerini göstermişlerdir. Ateşlerine kar-

* Holmes a.g.e. sf.97-98; Ali Saip, a.g.e. sf.114-116

şılık vermedik fakat bugün Ermeni mahallesine karşı toplarımızı ve makinalı tüfeklerimizi kullanmaya başlayacağız.

6. Anlaşıldığı üzere Fransız askerlerinin koruması altındaki yetimleri ve dulları savunmak için getirttiğiniz, ve siz insanlıkta ve uygar dünyada yüce bir yere sahip büyük Amerikan Cumhuriyeti-ne mensup olduğunuz içindir ki, sizin korunmanız için yerine yeterli sayıda jandarma vermeyi teklif ediyoruz. Eğer bunu kabul ederseniz veya dul ve yetimleri şehirde sizin için hazırlanan güvenilir emin bir yere naklederseniz, veya bu iki teklifi de reddetmeniz halinde sizden ricam enstitünüzün üstünde belirginbir noktaya Kızılhaç bayrağını çekmenizdir. 14 Şubat 1920

**Kuvayı Milliye Kumandanı
Namık**

Kumandan Namık'a*

Bugünkü mektubunuzu cevaplandırırken öncelikle dikkatinizi Amerikan yetimevi üzerine çektiğim Kızılhaç bayrağına çekmek isterim.

Mektubunuzda Ermenilerden bahsederek mahallelerine saldırmaya karar verdiğinizi söylüyorsunuz. Mutasarrıfa ve size yazdığım mektupların hiçbirisinde tarafsızlık gereği Ermenilerin beni ilgilendirmeyeceğinden bahsettim mi?

Benim ve bir Amerikalının görevi hangi bahaneyle olursa olsun Ermenilerin öldürülmesini tüm gücümüzle protesto etmektir.

Eğer New York, Boston ve Amerika'nın diğer tüm şehirlerinde düzenlenen büyük nümayişleri görseydiniz ve Amerika'nın önde gelen Yahudi ve Hristiyan şahsiyetlerinin yüzbinlerce Hristiyanın katledilmesi ve sürgün edilmesine sebebiyet veren insanları suçlayan sert ve fena sözlerini duysaydınız, onların tekrar böyle konuşmasına yol açmak istemezsiniz.

Defalarca herşeylerini kaybetmiş bu insanların üzerine silahların çevrilmesine izin vereceğinizi kastediyor olamazsınız.

Tüm gücümle protesto ediyorum, büyük Amerika adına. Bu planı uygulamamanızı sizden istiyorum. Bunu yapmayınız. Saygılarımla. 14 Şubat 1920

Mary Caroline Holmes

* Holmes a.g.e. sf.99; Ali Saip, a.g.e. sf.122-123

Amerikan Enstitüleri Yöneticisi Miss. Holmes'a, *

Ayın 12'sinde vermiş olduğunuz cevaptan, insani düşüncelerle yazmış olduğum mektupların anlaşılmamış olduğunu gördüm. Açık yüreklilikle belirtiyorum ki Kuvayi Milliye'nin eylemlerinin kesinlikle hükümetle bir ilgisi yoktur. Saf bir insan olarak kan akmaması için sizin müdahalenizi istedim. Ne ben ne de hükümetim bu hareketin sorumluluğunu kabullenebilir ve "kan dökmekten kaçının" sözlerinizi de kabullenmeyi reddederim.

Sizin sözlerinizi Kuvayi Milliye kumandanına aktardım ve benim görevim o noktada bitti. " Türklerin politik geleceği" konusundaki düşüncelerinizi cevaplandırmayı gerekli görmüyorum.

Fransız kumandanı ve siyasi vali ile kişisel iyi ilişkilerimizi devam ettirmeye hazırım. Fakat sanırım, az sayıdaki hükümet görevlilerinin, kaynamakta olan halkı teskin etmeye güçlerinin yetmeyeceğinin farkındasınız ve bu nedenle Kuvayi Milliye ve Fransız işgal kuvvetleri arasında iyi niyetli çabanızı istedim.

Benim bu işleri düzenleyebileceğime kani olduğunuza göre, bu kanaatinizi bilseydim sizin yardımınızı istemezdim, ricamı tekrarlamayacağım. Bu konuda, olayda herhangi bir sorumluluk kabullenmem söz konusu değil. Sadece bu konuda yazdıklarınızı kumandana iletebilirim. Fransız işgaline rağmen, zaman içinde barışa kavuşacağız. 14 Şubat 1920

**Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza**

* Defter sf. 12; Holmes a.g.e. sf.96

Ermeni Cemaati Muhterem Heyetine*

Bugünkü mektubunuzu büyük bir sevinçle aldım. Kumandan Bey, burada olmadığı için gösteremedim. Fakat herhalde oda âkilane durumdan memnun olacaktır. Burada bir memur gibi değil, akıllı, milletini, insanlığı sever bir kişi gibi hareket etmekte olduğuma kanaat getirmenize teşekkür ederim. Kâhtalı evindeki duvarların yıkılması bittabi çok büyük iyi niyeti gösterecektir. Bu da bittabi her türlü kötü anlamayı ortadan kaldırmıştır. Miss Holmes'ı insanlığa hizmet fikrine iştirak ettirebilerseniz siz de insanlığa yine hizmet etmiş olursunuz. 15 Şubat 1920

**Mutasarrıf
Ali Rıza**

* Defter sf. 2

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Mektubunuz şimdi bana ulaştı. Bu defa bir dost sesidir ki, işitiyorum, teşekkür ederim. Velâkin bir nokta var ki bana pek muayyen görünmüyor. O da Fransız hükümeti ve cumhuriyeti hakkındaki fikirdir. Eğer düşünmeseydim ki siz benim namuslu ve doğru olduğum kanısndasınız, artık size yazmak zahmetini göstermeyecektim. Zannedirim ki, her söylediğimi iyi bilirim. İşte yine bu sebepten, ben de size yazacağım. O Fransa değil mi ki kendi askerini buraya sevketti, halâ Türkiyeyle savaş halinde olan milletlerdeki kendi askerini Osmanlı ülkelerine göndermek için Fransaya rica ettiler. Hatta ki mütareke şartlarını ileri götürülsün. İyi biliyorum ki gazeteler bir çok defa yazdılar ki Fransa bir kısmını, Yunanistan bir kısmını işgal edecektir Ancak gazeteler hiçbir şeyin kararlaştırılmadığını gördüler. Ancak savaşan devletlerin delegeleri Paris'de birleşip bir Yüksek Meclis oluşturmuşlardır. Belki işittiniz ki ben bir süre önce istirahat için Mısır'a gittim. Orada dostumuz Bnb. Burrow'u gördüm, bana dedi ki, Türkiye hakkında halen hiç bir şey kararlaştırılmamıştır. Çok arzu ederim ki siz milli kuvvetlerin kumandanını ikna edesiniz -ki bu söylediklerim gerçektir- ve kendisinden Fransız kumandanıyla kayıtsız şartsız görüşme çareleri aramasını isteyiniz. O zaman cümlemiz bu müşkül durumdan kurtulabiliriz.

Diyorsunuz ki, Malatya'dan kuvvet geliyor. Ben bugün şehre giren bir takım adamlar gördüm, ama bir çoklarının da şehri terkettiğini gördüm. Belki bunlar birliği gelmekte olan Fransız kuvvetlerinin büyük çaplı toplarının seslerini işitmişlerdir, bizim de işittiğimiz gibi. Bu kuvvet yakındır. Bu adamlar şehir bombardıman olmadan önce şehri terketmekle akıllık etmişler. Eğer siz kuvvetlerin gelmesinden önce aklınızı kullanmazsanız bu iş işte böyle olacak. Biliyormusunuz Maraş'da ne olmuş? Ben iyi bilirim, zira bir çok Amerikalılarımız vardır, ben Halep'deyken onlardan öğrendim. Şehrin yarısından fazlası ve on köy tahrip edilmiş ve Fransızlar tamamen galip olarak oradan çıkmışlar. Siz tamamen kandırılmışsınız. Urfa'yı böyle bir felaketden kurtarmak için daha vakit varken, çabalayın.

Bu hoş olmayan meseleyi bir dakika bırakalım. Mumlara çok ihtiyacım var. Acaba bu mektubun cevabını getiren adamla yirmibeş paket birinci neviden mum göndermek mümkün mü? Eğer bu lütfu yapacak olursanız çok memnun kalacağım. Mumların ücretini mektubunuzu getirecek olan adamlara takdim ederim.

Mary Caroline Holmes

Amerikan Kurumları Yöneticisi Miss. Holmes Cenaplarına*

1- 15 Şubat 1920 tarihli mektubunuzu aldım . Son mektubumun yazılış biçimine şaşırdığınız anlaşılıyor. O mektubu yazmakta maksadım hükümet reisi Mutasarrıf sıfatıyla hiçbir suretle hareket ve haberleşme gücüm bulunmayan ve fakat insanlık ve uygarlığa hizmet etmek isteyen sıradan bir Ali Rıza olarak kendimi size takdim etmek idi.

2- Size o mektubu yazdığım dakikada Ermeni millet meclisine gönderdiğim mektubumun yazılış biçiminin de düşüncemi size anlattığını sanıyorum.

3- İnsanlık alemine hizmet etmeye varlığını vakfetmiş ve yüzbinlerce yetimleri büyütüp korumuş olan Miss. Holmes cenaplarının pek çok muhabbet ve dostluğunu her zaman koruyacağım tabidir. Ve bunun için yine sizinle ve sevinçle haberleşmeye başlarım.

4- Şimdi görüyorsunuz ki silaha sarılmış heyecana gelmiş bir ahalî kitle var. Büyük bir kitle, miktarını günden güne arttırıyor. Ve hergün imdada yetişmek üzere mektuplar alınıyor. Şimdi bu mektubu yazarken Malatya'ya tabi aşiretlerden de imdada gelmek üzere mektuplar alınmıştır.

5- Bu kuvvetlerin karşısında uygarlık ve insanlık alemine ve bilhassa Osmanlı kavimine barışla yaklaşmış olan Fransız devletinin bir kuvveti bulunuyor. Bu iki kuvvetin birbiriyle çarpışmasında ortaya çıkacak sonuç yalnızca kan dökmeğe ibaret kalmayacaktır. Bu yolda ve feci bir suretle dökülecek kanların önlenmesi için elinden geleni yapmanın insanlığa karşı bir hareket olduğunu tekrar ederek yine sizi uyarıyorum.

6- Kuvayı Milliye kumandanına mektubunuzu gösterdim. "Amacımız Fransız işgal kuvvetlerinin memleketimizi terkederek yönetimde serbest bırakılmaklığımızı istemekten ibarettir. Bu amacı gerçekleştirmek şartıyla Fransız askeri kuvvetleriyle her türlü görüşmeye hazırım. Yalnız bu görüşme ve aracılığın birinci şartı memleketimizi terk etmenin kabul edilmesidir. Bu şart kabul olunursa görüşülebilir ve tahliye şartları da görüşme sırasında belirlenir" suretinde ifadelerde bulunmakla aynen yazdı. Ve buna tarafımızdan eklenecek bir cümle, herhalde sizin de ciddi bir surette çalışmanızı ricadan ibarettir. Saygılar sunarım. 16 Şubat 1920

Urfa Mutasarrıfı

Ali Rıza

* Defter sf. 12; Holmes, a.g.e. sf.101

Amerikan Enstitüleri Yöneticisine, *

İçinde bulunduğumuz duruma ilişkin gerçekçi yorumlarınızı içeren mektubunuzu aldım. Kumandan burada olmadığından henüz kendisine gösteremedim, nerede olduğunu da bilmiyorum. Fakat barışın gerçekleşmesi için çalışacağım.

İsteğiniz doğrultusunda görevimi yapmaya çalıştım, mum için baktım fakat size gönderdiğim 20 kutuyu bulabildim. Bu şekildeki isteklerinizi daima yerine getirmeye çalışacağım.

Eğer silahlı Ermeniler çarşıya gelmeyip, kadınları ve çocukları alışverişe gönderseler hiçbir itiraz olmayacak. Gelmeye kalkışmasınlar fakat ihtiyaçlarının neler olduğunu bildirseler isteklerini temin etmeye çalışacağım.

Bizim kutsal kağıt paramızla maaşım henüz ödenmemiş olsaydı, mumların parasını ilk seferde ben ödeyecektim, fakat bugünlerde çarşıda bu kağıt paranın hiç bir değeri yok, bu nedenle bedelini karşılayamadım. Bu nedenle özür dilerim, saygıdeğer bayan. 17 Şubat 1920

Ali Rıza

* Holmes a.g.e. sf.123

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Bu günkü tarihli mektubunuzu aldım. Bu mektupda gerek sizin gerek burada ve başka yerlerde Fransız işgal kuvvetine karşı savaşmakta olan Kuvayı Milliyenin almış olduğu vaziyeti izah ediyorsunuz. Şimdi size dostane olarak söylemeliyimki aşağıdaki bazı mühim noktaları nazarı itibare almamışsınız. Ben ki uzun vakitten beri sizin memleketde yaşıyorum. Ben ki memleketde hiç kimsenin fenalığını arzu etmem. Ve dostum sizlere hasseten rica ederimki söyleyeceğim şeyleri nazarı dikkate alınız:

1) Unutmamalı ki Urfa veyahut sair yerlerin İtilâf Kuvvetleri tarafından işgali hiç bir hususi hükümet tarafından olmamıştır. Ancak bu işgal kuvvetleri Paris'de bulunan Barış Konferansının kararıyla gönderilmişlerdir ve unutmayınız ki Paris'de ki bu yüce meclis galip gelmiş olan büyük hükümetlerden müteşekkildir.

2) Türkiye İtilafa teslim oldu. Mütareke teklif edildi ve mütareke şartları General Allenby tarafından konuldu. Unutulmamalıdır ki işbu mütareke şartlarını ihlal eden herhangi bir teşebbüs ve hareket tekrar General Allenby kuvvetlerini bu taraflara sevke mecbur edecektir ve buradaki Fransız kuvvetinin dahi General Allenby kuvvetleri olduğu unutulmamalıdır.

3) Almanyanın müttefiki olan Türkiye hiçbir vakit ümit edemezki kendisinden pek kuvvetli olan mağlup Almanyanın tazminatından daha az tazminatla kendini kurtarabilsin. Bir dakika düşünelim ki Almanyanın hali ne oldu? Bir çok eyaletleri kaybetti . Milyonlarca lira harp tazminatı veriyor. Fransız ve Belçika bütün harp giderlerini verecektir. Tahrip ettiği her bir fabrika yerine Almanyadan yeni bir fabrika getirmelidir. Her batırılmış olduğu gemi yerine yenisini verecektir. Tahrip ettiği şehirleri yeniden inşa edecektir. Bütün deniz kuvvetlerini verdikten başka hiçbir denizaltı inşasına mezun değildir. Fransız ve Belçikada tahrip ettiği şimendifer hatlarıyla katarları veyahut götürmüş olduğu katarları iade etti. Şöyle ki Almanyada kendisi için bile yeterli vağon kalmamıştır. Almanya, bu şartları imzaya mecbur edildi. Türkiye için dahi bir takım şartlar konacaktır. Türkiye Almanyadan ne büyük ne de kuvvetlidir. Hatta Avusturyadan bile, ki haritadan silindi. Velakin inanırım ki eğer Türkiye akıllı ve uslu hareket edecek olursa bütününü kaybetmeyecektir. Burada müşkülât çıkarmak gelecekte kendinizi daha fazla müşkülâtlara uğratmak demek olacaktır. Mütareke şartları hala

* Defter sf. 4-5

carî iken Fransız işgal kuvvetine karşı harbetmek Barış Konferansında İtilaf Devletleri tarafından Türkiye'ye karşı daha ağır şartların konulmasına sebebiyet verecektir. Ciddî bir dost makamında size rica ederim ki bu noktaları unutmayınız, iyice nazarı itibare alınız.

4) Fransız işgal kuvvetinin şehri terkle geri çekilmesi katîyen mümkün değildir. Ancak Barış Konferansının emir ve kararıyla bu mümkündür. Onlara geri çekilmek için herhangi bir teklif tamamen neticesiz kalacaktır. Bu mesele hatta kendilerinin dahi iktidarı dairesinde değildir. Böyle bir şey, İtilâfın Türkiyeyle barışı imzaladıktan sonra ancak mümkün olabilir. Siz bana ve Mr. Woodvard'a teklif ediyorsunuz ki Fransız kumandanına askeriyeye birlikte buradan çekilmesini rica edelim.

a) Sizin ateşlerinize karşı hayatımı tehlikeye koymaksızın on adım çıkıp on adım bile yürütmek benim için mümkün değildir. Şehrin bu ateşinden kurtulmak ümidiyle yetimlerle beraber eski yetimlerevine geyim.

b) Amerika Fransızın müttefikidir. Ve kendi öz evlatlarından milyonlarca, Fransızın imdadına gönderdi, Almanyayı mağlup etmek için. Ben de bir Amerikalı olduğumdan Fransızlara hiç bir suretle hiç bir gûna teklif edemem ve daha fazla olarak derim ki böyle siyasi meselelere müdahale edemem. Benim burada fakara yetim çocuklara yardım etmeye gelişim bundan başka bir şey için değil. Bu yetimlerin barınmış olduğu yerlere sürekli olarak ateş etmekteyiz. Şöyle ki bunların ve benim hayatımı, bu, daimi tehlikede bırakıyor. Müsaade ediniz, size söyleyim ki Kuvayı Milliye mütarekenin şartlarını da ihlal ederek kendi milletinin kanını dilemektedir. Fransız işgal kuvvetini buradan uzaklaştırmak fikri bertaraf edilsin ve herkese Barış Konferansının kesin kararını beklesin. Ve herkes bu bedbaht memleketi bir daha harbe sokmadan evvel milletlerin kemal ve zevalini nazarı dikkate alsın ve düşünün. Daha fazla olarak yani size dostane surette söylemek isterim. Pek çok kaniyim ki birgün benim memleketim Amerika şu Urfa'nın Türk hükümetine bir şey soracaktır. Amerikalıların haneleri ki Urfa'da Amerikalılar oturmaktadırlar, bu haneler üzerine ateş edilmesi ve hatta işçilerimizden birinin dahi katledilmesi sorgulanacaktır. Mermilerinizden birisi yetimlerin yatak odasına isabet etti ve hamdolsun ki bir şey olmadı. Sizi temin ederim ki Türkiye için elimden gelen her hizmeti yapmak isterim. Ve fakat sizin teklifinizi doğru ve makul görmedim.

Bu vesileyle dostça saygılarımın kabulünü rica ederim.

Mary Caroline Holmes

43

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Göndermiş olduğunuz mumlar için size gayet müteşekkirim. Beni kendi dostu olarak adlandıran bir kişiden boş yere bir şey istemezdim. Bedeli olan bir adet Osmanlı lirasını zarf içinde gönderiyorum. Göndermiş olduğumuz son üç mektupda Kuvayı Milliye kumandanının Urfa'da bulunmadığını keşfediyorum. Dr. Vischer'in hastanesini insani himayeniz altına almanızı sizden rica edeceğim. Hiçbir suretle onların taciz edilmemelerini arzu ederim. Ümit ederim ki bu lütfu bizden esirgemezsiniz. Kızılhaç bayrağı hastane üzerinde dalgalanacaktır, ona riayet edilmesini rica ederim. Bana ve diğer cümle Hristiyanlara karşı göstermekte olduğunuz iyi davranışlardan memnunum. Ciddi ve kalıcı saygılarımın kabulünü rica ederim.

Mary Caroline Holmes

* Defter sf. 4

Miss. Holmes'a*

Dünkü gün kumandanla görüştüktan sonra ayrıca bir mektup yazmaya söz vermiştim, işte yazıyorum. Kumandan merkeze dönmüştür, onu gördüm ve mektubunuzu verdim. Mütalâanızı bütünüyle okudu. Cevabı eskisi gibi "Siyasi sonuçları düşünemem, ne olursa olsun diyerek silaha sarılmış bir milletin bir kısmının başında bulunuyorum. Maksudımız buradan ve her yerden işgal kuvvetlerinin çekilmesidir " cümlesinden ibaret kaldı. Şimdi kişisel fikrimi söylemeden önce aldığım açıklamaları yazıyorum. Diyor ki: Maraş hakkında alınan bilgiler eksiktir. Doğrusu şudur: Fransızlar gerçekten önceleri top kullanarak merkezi kısmen ve civarındaki birkaç köyü tahrip ettiler. Fakat sonra Kuvayi Milliyenin her tarafından gönderilen imdatlarıyla kuvvetlenen şehir halkı sokak çarpışmalarını bile kabul ederek Fransızları ve onlara uyanları tamamen Maraş'dan çıkardılar. Şimdi Maraş'da Fransız kuvveti yoktur. Aynab da burası gibi silaha sarıldı, uğraşılıyor. Cerablus ve Arappınarı urban Kuvayi Milliyesi tarafından bütün mevkiileri tahrip edilmek suretiyle temizlendi. Ve her taraftan Kuvayi Milliye gelmek üzere dir. Bu duruma karşı buradaki Fransızların inadı beyhudedir. Yalnız kumandanın ifadelerini şuraya harfiyen yazdıktan sonra kişisel fikrime geliyorum. Ben diyorum ki Urfa'nın esenliği benim için bir amaçtır. Bunu siyasi akımın zehirli darbelerinden kurtarabilsem, işte başarıım bundan ibaret kalacaktır. Bunun için çare Kuvayi Milliye ile işgal kuvveti arasında sağlıklı bir yol bulmaktadır. Bu yollar şu suretle özetlenebilir.

1. Fransız işgali kuvveti Urfa'yı terketmeksizin Kuvayi Milliye ile aralarını bulmak.
2. Fransızlar Urfa'da kalarak Kuvayi Milliyenin dağılması.
3. Fransızlar Urfa'yı terk ederek hükümet idaresinin Kuvayi Milliyenin arzusu yönünde yürütülmesi.

Bunlardan bir ve ikinci maddeleri birden karşılaştıralım. Ku-

* Defter sf. 13; Holmes a.g.e sf.103-105

vayı Milliye şimdilik ve Fransız ve Osmanlı hükümetinin isteklerine aykırı hareket eden bir kuvvet olduğuna göre, her iki hükümetin takibatından korkarak barışa yanaşamaz. Ve bu kuvvet ile reislerini ayağa kaldırdığı aşair dahi bu çözümlü kabul etmez. Hakkını korumak iddasında bulunan ve silaha sarılmış bir ahali vardır. Bu kuvvetler arasında bu fikri ileri sürmek milli bir hiyanet şeklinde değerlendirilir.

Fransızları Urfa'yı terk etmekle de değerlendirelim. Fransa'nın burada bir kumandanı ve bir idare memuru vardır. Bu kumandanı ve idare memuru durumu düşünür ve gereği gibi değerlendirerek ortak bir karar verirlerse, hükümetleri kendilerini sorumlu ve muhatap tutmaz. Durumu ayrıntısıyla düşünürlerse Urfa'yı terk etmekle hem Fransız hükümetine hizmette ve aynı zamanda insani bir harekette bulunurlar.

Şunu demek isterim ki Fransız kuvvetinin burada bulunması barış hazırlığında bulunan komisyonların bir kararı gereğidir. Bu karar cebren buraları işgal hakkını verebilecek bir şekilde ise buradaki kuvvet, gitmekle tekrar daha çok ve daha kuvvetli, toplu, mitralyözlü bir kuvvet şeklinde geri döner. Ve sorunu tabii ki daha kesin olarak çözer. Barış konferansı kararı buna şamil değilse de yalnız bu memleket, ahalsinin rızasıyla barışçı yolla işgal edilmek gerekiyorsa milletin bu ayaklanmasına karşı buradaki kuvvetin durumu koruyamayacağı dünkü tecrübeyle kumandanlıkça da anlaşılmış olacağından yeniden kan dökmekte ısrar etmek, itiraf olunmalıdır ki insanlıkça artık pek hoş görülmez. Şuralarını sizde lütfen biraz insafılı düşününüz. Bu sorunu hangi noktadan muhakeme edecek olursanız Fransız hükümetinin ve bu ahalinin menfaati yalnız Fransız kuvvetlerinin -ihtimal ki muvakkaten olur- şimdilik çekilmesine bağlıdır. Ve bunu yine insani bir işlem yapmış olmak üzere düşünerek bitirmenizi rica ederim. Dünkü çatışmada Kuvayı Milliye Fransızlardan aldığı esirler arasında yaralı olanları iyi bir şekilde tedavi için hastaneye göndermiş ve diğer esirlerin de Kuvayı Milliyece istirahatlerinin temin edildiği görülmüştür. Yine saygılar, selamlar ederim, aziz dostum. 18 Şubat 1920

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

**Nezaret Makamından
Diyarbakir'de 13. Kolordu Kumandanlığına***

C : 16 Şubat 1920 t. ve Har. 484.n. şifreye

Urfa'da Fransız kuvvetleri varken tarafımızdan asker sevki uygun değildir. Fakat daima durumu takip ederek herhangi bir sebeple Fransız kuvvetlerini tahliye eder etmez evvelce verilmiş talimat dairesinde asayişi sağlamak maksadıyla gecikilmeksizin askeri kuvvet sevkini ve gerek halen ve gerekse ilerde meydana gelebilecek yeni durumlar karşısında mahallince de Osmanlı egemenlik ve yönetiminin korunmasına çalışılması hususunun sağlanmasına gerekli ve uygun tedbirler alınmasını ve hiçbir suretle Arap kuvvetlerinin işgaline meydan verilmemesini rica ederim. 18 Şubat 1920

* D:178, K:43, A:1/3, F:60.61

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Beni, dostunuzu öldürmek istediğimize inanmıyorum. Zira dün akşam Milli Kuvvetler tarafından üç defa yetimlerevi üzerine, en çok benim yattığım oda üzerine ateş edildi. Ben şimdi hastayım, size uzun bir mektup yazamam. Fakat yine Amerika adına sizi protesto etmeye gücüm yeter. Türkiye'ye karşı savaş ilân etmeyen o Amerika, büyük hükümetdir. Hatta yakınlarda, bu gibi meydana gelen uygunsuzluklara karşı, bulunduğum bina üzerine Kızılaç bayrağı çekilmiştir. Milli Kuvvetlerin kumandanının teklifi üzerine onu oraya diktim. Almanyadan başka bütün doğu milletleri tarafından buna rağbet edilmiştir. Şimdi de Türkiye etmiştir. Amerikan hükümetinin Dışişleri yönetim sekreteri benim en yakın dostumdur. Duvarlarda görülüyor, bu adam sizin beni ve Miss Loy'u öldürmeye teşebbüs ettiğinizi - hem de üç defa - çabucak haber alacaktır. Bu defa Amerikan başbakanından hükümetinize protestodan daha fazla bir şey gelecektir. Bundan başka yine sizin kuvvetleriniz bizim öbür evde defalarca Teğmen Vidin üzerine ateş etmişlerdir. Kendisine ve beraberinde bulunan diğer Amerikalılara isabet etmemiştir, teessüflerimi bildiririm. Fransızlar karşılık verdiler fakat kumandanları tarafından artık buradan ateş edilmesi şiddetle yasaklandı. Bunu maalesef söylüyorum ki, bir daha vukua gelmeyecektir. Siz ki bana ve dostunuz Bnb. Bruce'a söz verdiniz ki işime devam edebileyim. Rica ederim, bu hususta kesin emir verdiğinizizi işitmek isterim.

Mary Caroline Holmes

* Defter sf. 7

13. Kolordu Kumandanı A. Cevdet Bey'den 20. Kolordu Kumandanlığına*

Urfa'dan at ile Sivereğe gelen ve Kolordu'ca şimdi alınan 15 Şubat tarihli bilgiye göre Ermeni ve Süryani gençlerinden 1200 kişinin kendilerine iyi davranılmasına rağmen Fransızlara katılıp silahlandırıldığı bildirilmiştir. Ermeni mahallelerinde bulunan 200 Fransız ile iki makinalı tüfekten oluşan bir kuvvetin Tıfındır mevkiini işgal etmiş olduğu, Amerikan Yetimlerevi ve Kilisesinde Fransız askerlerinin bulunduğu ve arasıra ateş etmekte oldukları bildirilmiştir.

Ermeniler hastane ile mahalleleri arasında gizli yol kazarak Fransızlarla bağlantı kurmuşlar, Kuvayi Milliye, Siverek'den basıp götürdükleri topla hastane binasını bombardıman etmişse de Süryani ve Ermenilerin katılması ve tümü silahlandırılan Hristiyanlarla birlikte düşmanın sayısının 2000'e ulaşması nedeniyle durumda değişiklik olmamıştır.

Ermenilere tarafsız kalmalarıyla ilgili nasihat edilmişse de dinlemeyerek ateşe devam etmişlerdir. Fransızların, bu şekilde Ermenileri silahlandırmaya devam etmeleri halinde durumun vahimleşerek bir çok kanların dökülmesine neden olabilecekleri şüphesizdir.

Urfa meselesinin hava durumunun da etkisiyle Maraş olayı gibi uzamaya ve büyümeye müsait olduğu anlaşılmaktadır. 19 Şubat 1920

* D:1336/13-6, K: 24, F: 23

Amerikan Kurumları Başkanı Miss. Holmes'a*

Dünkü gün gönderilen mektubunuzu aldım. Hastalığınıza üzıldüm, şifalar duasında bulundum. Mektubunuzu Kuvayi Milliye kumandanına gösterdim. İstenilmeyen olayların görülmemesi için Fransızların işgal ettiği yerlere komşu Külaflı tepesindeki bina ve çadırlarda Amerikalı kimselerin kalmaması ve Dr. Vischer'in hastanesinin de Ermeni mahallesine getirilmesi ve bu kurumlarda bulunan Fransız muhafızlarına silah atılmaması gerektiğini, meydana gelen olaylara kendisinin de üzüldüğünü fakat çaresi olmadığını beyan etmiştir. Bu durum maslahata uygun olduğundan öte tarafta Amerikalı kalmış ise Vischer'in hastanesiyle birlikte Ermeni mahallesine gönderilmesi gerekir. Taraflar arasında silah kesilmek üzere yarın nakil için bugün cevap bekliyoruz. Evvelki mektuplarımda yazdığım üzere benimle ilgisi olmayan şu meseleyi size ve insanlık alemine hizmet etmiş olmak üzere şu suretle sonuçlandırmaya çalıştığımдан dolayı sevinçliyim. Dr. Vischer'in Ermeni mahallesinden nakline muvafakat olunmanın Ermeni milleti için ikinci ve kesin bir emniyet delili olduğunu da eklemeye mecburum, efendim. 22 Şubat 1920

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

* Defter sf.14

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

İstanbul'da Amerikan Sefirine çekilmek üzere size zarf içerisinde bir telgraf gönderiyorum. Lütfen benim yazmış olduğum gibi İngilizce çekilmesine dikkat buyurun. Bu lütfunuza karşı yine size minnettar kalacağım. Kalınız saygıyla.

Mary Caroline Holmes

* Defter sf. 7

Siverek Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Cudi Paşa'dan**Heyeti Temsiliye Başkanlığına***

1- 20.000 kadar ihtiyat cephaneleri, tedarik edilmiş bir miktar erzak ile 40 baş sığır hayvanları bulunduğu anlaşılmıştır.

Fransızlara yardım eden Ermenilerin memleketleriyle ilgileri kesilmiş, erzak ve yiyecek-içecek ve yakacak tedarikleri dahi men edilmiştir.

2- Urfa Ermeni Milli Meclisi tarafından Halep Ermeni Milli Meclisine yazılıp taraflarından tutulan bir mektup içeriğinden Urfa'daki Ermenilerin sefalet ve perişanlık içinde buldukları para ve erzakları kalmadığından bir çare arayışıyla yardım edilmesini Halep Ermenilerinden istemişlerdir.

3- Her gece baskınlar icrasıyla düşman sıkıştırılmaktadır. Havanın düzelmesi halinde genel bir hücum yapılması kararlaştırılmıştır.

4- Düşmana imdad kuvvetlerinin yetişmesi zayıf ihtimaldir. Şimendifer hattı ile köprüler tamamen tahrip edilmiştir. Nehir üzerinde de gerekli tedbirler alınarak Suruç, Birecik için dahi haberleşme postaları sağlanmıştır.

5- En çok top cephanesiyle Osmanlı mavzer cephanesine ihtiyaç vardır. Şimdiye kadar yalnız Siverek'den verilen ve Siverek Kuvayı Milliyesi tarafından alınan 10 sandık mavzer cephanesinden başka cephane gelmemiştir. 24 Şubat 1920

* K: 24, D:1336/13-6, F: 26

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey'e*

Şimdi benim idarem altında bulunan ve adetçe bir çok köylerin ahalisine eşit bir halkın günlük geçimini düşünmek ve tedarik etmek sanıyorum ki size nasip olmamıştır. Eğer Milli Kuvvetlerin Fransızlara hücum etmek maksadından önce haberdar edilmiş olsaydım, tabii ki ben de bir çok yiyecek anbar edecektim. Durum şudur ki bu gün son ekmeğimi yiyorum ve odun zaten bitmiştir. Urfa'da ancak bir adam var ki ben onu dost denilen kutsal adla anmaya alışmışım. Ve her saat endişe verici bir hal kazanmakta olan böyle buhranlı zamanlarda yardım için ondan başka kime başvurabilirim? Yüksek aracılığınızla bir takım yiyecek elde etmek acaba mümkün değil midir? Zorunlu ihtiyacım şimdi 100 kile buğday, 2 kile nohut ve mercimek ve bir kantar tuzdan ibarettir. Bu şeyleri teminin benim için mümkün olup olmadığını lütfen bana bildirir misiniz? Eğer hamallar ve hayvanlarla çarşıdan taşımaya izin verirseniz odunu Erzurum'lu Antranik denilen adamdan alırım. Bu nazik noktaya gerçek bir dost gibi yaklaşmanızı, bir çok çocuğa hayat vermek hususunda yardım etmenizi rica ederim. Ben ki o kadar uzak yerlerden bunları kayırmak için gelmişim, eğer tam sağlıklı olsaydım, Basmahane gibi tarafsız bir yerde sizinle şahsen görüşme şerefini rica edecektim. Fakat hala rahatsız ve yataktayım, odadan çıkamıyorum. Bu mektubu yazarken Halep'deki bizim Komiteden gönderilen mektubu ve sizin lütuflarınızı aldım. İstanbuldaki Amerikan sefiriyle haberleşmek fırsatını bana vadettiğinizden dolayı daha fazla memnunum. Biraz sonra bir telgraf göndereceğim, bu telgrafı çektirmenizi rica ediyorum. Bu mektupla birlikte Amerikan yününden elimle işlemiş olduğum bir çift çorabı size gönderiyorum. Amerikalı erlere işlemiş olduğumuz bu çorapları kabul ederek böylesi soğuk ve karlı günlerde giyip kullanmanızı rica ederim. Lütf ve yardımlarınızı cevaben bekliyorum.

Mary Caroline Holmes

* Defter sf. 8

Amerikan Kurumu Yöneticisi Miss. Holmes Cenaplarına*

1. Telgrafınızı burada İngilizce haberleşme memuru olmadığı gibi telgraf da kırık olduğundan özel yazışmayla Siverek'e gönderdim. Orada yazamazlarsa yazacakları bir yere göndereceklerine ve herhalde yerine aynen İngilizce olarak yetişeceğine emimim.

2. Erzak meselesine gelince bunun şekli değişti ve birçok ayrıntı vermek gerekli. Şöyle ki : bilirsiniz ki Ermeniler silahlı bir tarafsızlık ilan ile birlikte silahlı hiçbir Kuvayı Milliye mensubunu içeri almadıkları halde Telfutur'da bir Fransız harp mevkiî vardır. Bu mevkiî hakkında şimdiye kadar iki fikir akımı çarpışmaktaydı. Birinci kısım Ermeniler silaha sarılmış ve fırsat bulunca Fransızlara yardıma hazırdır. Ve Telfuturdaki Fransız mevkiinde fiilen Fransızlara ateşe katıldıkları gibi Fransızları da içlerinde yatırıp beslemektedirler. İkinci kısım ki çoğunluğu oluşturuyordu, bu fikri reddederek Ermenilerin silahlı Kuvayı Milliye mensuplarını içeri almamaları bazı olaylardan doğmuş korku ve telaştandır, Telfuturdaki Fransızlar doğrudan doğru Fransız karargahı ile bağlantılı olduğundan oradaki Fransız silahlı kuvvetinin yemesinde içmesinde Ermenilerin katılımı yoktur, fikrindedirler. Bu ikinci kısım şimdiye kadar fikrini kabul ettirmekte ve her vakit Telfutur bahanesiyle bir Ermeni meselesi çıkarmamak için hatta savaş gerekleri bakımından en önce alınması gereken Telfuturdur mevkiine karşı hücumu önlemede başarılı olmaktadır. Ve yalnız Ermeni mahallesine erzak ve yakacak girmesinde zorluk çıkaran birinci kısma karşı bu hususta ses çıkarmamakla yetiniyordu. Bediüzzaman karakolunun Kuvayı Milliyece işgalinden sonra birinci kısmın fikirleri ağır basar oldu. Bediüzzaman karakolundaki Kuvayı Milliye Fransızlarla Telfuturdaki Fransızların arasına girerek buluşmalarını önledikten sonra 24 saat zarfında Fransızların ekmeksiz, yakacaksız ve hatta cephanesiz kalarak teslim olacaklarını ve hiç olmazsa Ermenilerden Fransız karargahına geçmek üzere bir aracılık teklifin-

de bulunmaları gereğinde birinci ve ikinci kısım fikir sahipleri anlaştılar.

Günler geçip Telfuturdaki Fransızların teslim ya da aracılık teklifinde bulunmadıktan başka daha kuvvetli ve daha şiddetle ve her askeri mevkiiden etrafa fazlasıyla ateş püskürtmeleri Ermenilerin Fransızlara katılmaları olmasa bile yardım hususunda taraf-sızlığa uymadıkları kanısını uyandırdı. Ve bunun sonucu olarak artık mahallelerine her türlü erzak ve yakacak ve harbe yarar herşeyin girişi Kuvayı Milliye kumandanlığınca şiddetle yasaklandı.

Maalesef bunun sonucu olarak Kurumunuzdaki Ermeni yetimlerine gerekli olduğu bildirilen erzak ve malzemenin yetimler o mahalleden çıkarılmadıkça verilmeyeceği ve yetimlerin Ermeniler tarafından yedirilip içirilmesi gerekeceği ve yalnız miktarı 10'u geçmeyen Amerikalılar için istenilirse günlük ihtiyacı verilmek üzere herşey sağlanabileceği Kuvayı Milliye kumandanlığından kesin bir dille söylendi ve size yazıldığı anlaşıldı.

Ermenilere yine bir dost mahrem sıfatıyla artık bir daha öğüt vermek her ikimize de düşüyor. Süryaniler korkuyu atarak Fransız karargahında kalmış olan delikanlıları geri getirip Kuvayı Milliye kumandanı ile görüştü uyuştu. Şimdi pek serbestler. Ermenilerin de fakir Urfa Ermenisi sinesinde açılmış bulunan şu Telfutur yarasını ne yapıp yapıp temizlemeleri ve Kuvayı Milliye kumandanı ile anlaşmaları uygun olacaktır. Ve bu da Fransızlara lâ-yıkıyla cevap verip göndermek ve hiç olmazsa artık Telfuturda bir Fransız silahlı kuvvetinin varlığını sağlayacak derecede ateş açtırmamak ile kabildir zannındayım. İstemediğim şu cevaptan doğrusu çok üzgünüm, azizem. 26 Şubat 1920.

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Bey Hazretlerine*

Bugünkü mektubunuzu aldım. Evelce size yazmıştım, Fransa Amerikanın müttefikidir. Washington'daki Amerikan hükümeti bu taraflarda bulunan bütün Amerikalıların korunmasını Fransız hükümetine bırakmıştır. Urfa'nın Fransız kumandanı tarafından bir miktar Fransız asker bizim yeni eve muhafız olarak konulmuş ve bu eve düşman tarafından ateş edilmedikçe kendilerinin de ateş etmemeleri emredilmiştir. Kızılhaç bayrağı tarafsız Amerikan bayrağı evin üzerinde uçarken siz ateş etmişsiniz ve elbette orada bulunanlar Amerikalıların hayatını muhafaza etmek için size ateş edeceklerdi. Zira onlar orada yalnız bu maksat için duruyorlar. Siz dün bütün gün minarelerden benim bulunduğum ev üzerine dahi ateş ettiniz. Sizin ateşlerinizden bu yataktayken bile zor kurtulabildim. Halbuki bizden bir tek ateş bile karşılık verilmedi. Ali Saip Bey'in teklifi ve muhafazamızın yegâne nişanı olarak istemiş olduğu Kızılhaç bayrağı bu esnada üzerimizde bulunuyordu. Siz pekâla bilirsiniz ki Amerikalıların burada kiliseleri yoktur. Yetimlerevine yakın olan kilise, Ermeni ve Protestan kilisesidir. Orada bir tek Fransız askeri yoktur ve olmamıştır. Burası Ermeni kadın ve çocuklarla doludur. Yetimlerevinin erzak meselesine gelince bana erzak vermeyi yani satmayı reddetmekle beni tekdir veyahut ızrar edemezsiniz. Biz Amerikalılar erzakımızı Amerikadan getiririz. Bizde çok var. Siz Urfa memurları Cemal Paşa'dan az mı insaniyetkâr oldunuz. Cemal Paşa bütün muharebe zarfında Beyrut'daki büyük Amerikan kolejini iâşe etti. Pekâla bilirdi ki orada bir çok Mısırlı talebeler var idi.

Bunları hatta ordusuna asker alabilirken onlara katiyen dokunmadı, acaba işitmediniz mi? Bu sonbaharda kuzeyde bir çok Türk subayı Amerikan yardım komitelerine binlerce lira değerinde erzak ve buğday vermişler. Şimdiye kadar asıl centilmenliğiyle yadettiğim Urfa'daki muharipler midir? Yalnız ki insaniyetkâr ol-

mayı unutuyorlar. Siz ve müftü ve şehrin diğer eşrafı beni ve yetimleri kayıracığınızı İngiliz kumandanı Bnb. Bruce'a vadettiğinizi unuttunuz mu? Ol vakitlerde müftü bütün camilerde bana ve işime zarar getirene lanet ediyordu. Şimdi bu lanetin sizin üzerine geleceğinden korkmuyor musunuz? Badıllı Sait Bey'e söyleyiniz ki dün kendisinin ateş etmiş olduğu evde benimle ekmek kesti (yeni tuz ekmek yedik beraber) ve orada bana dostluğu ve yardımını vadetti. Ben böyle dostluğu anlayamam. Siz benim dostumunuz ve o zamanlar da size güvenebilir ve size müracaat edebilir olduğumu bana söylediğiniz vakit sözünüze inanmıştım. Halbuki görülüyor ki aldanmışım. Evvelce yazdığım gibi dün Camikebirden bize çok mermi geldi. Niçin? Ne sebepten? Aldatmayınız, benim hükümetim Urfa'daki memur ve muteberanın cümlesinin isimlerini bilir. Washington'un uzun kolları vardır. Herhangi bir Amerikalının hayatına kasdedilir veyahut herhangi bir Amerikalıya kendisinininkilerle beraber böyle elem çektirilince mutlaka talep edilecektir. Eğer aklınız varsa size ilânı harp etmemiş dünyanın bu medeni milletini size düşman etmekten kaçınırsınız. Zira pek yakın bir gelecekte en elim günlerinizde hiç olmazsa bir tek dostunuz olur idi. Kalın hürmetle.

Mary Caroline Holmes

13.Kolordu ve 5.Fırka Kumandanlıklarına*

Urfa Cephesinde çalışan reisler ve civar Müdafai Hukuk Cemiyetleri top, cephane vs. hakkında buraya başvuruyorlar. Bu hususlar için kabul edilen 5.Fırka'ya başvurmaları gereğini yazdım.

Urfa'nın boşaltılmış olmasına ve yalnız bir kaç binada düşman bulunmasına nazaran telaş etmeye yer olmadığını ve binalar alınabileceksen sıkı bir kuşatma yapılmasını bildirdim.

Anlaşıldığına göre Urfadaki işler savaştan ve askerlikten anlamayan adamlar tarafından yönetiliyor. Oradakilere baş olacak uygun bir kişinin Kolorduca gönderilmesinin münasip olduğu fikrindeyiz. 4 Mart 1920

Mustafa Kemal

Kolordu Kumandanlıklarına ve Harbiye Nezaretine**

Urfalılar kısmen göçe başlamışlardır. Ermenilerin bir kısmı mahallelere girerek müslüman ahaliye ateş etmeye başlamışlardır. 7 Mart 1920

* K: 24, D:1336/13-6, F: 29-11

** K: 318, D:31-H: 29, F: 34-29

13.Kolordu Kumandanı A.Cevdet Bey'den Kolordu Kumandanlıklarına*

Urfa Mutasarrıflığının 26.2.1336 tarihli raporunda Urfa'da Kuvayı Milliye'nin gündün güne çoğaldığı, hükümet görevlerinin tamamıyla yerine getirilmekte olduğu ve hareketin medeni bir silahlı kuvvete yakışır bir suretle cereyan ettiği bildirilmiş müslüman olmayan unsurlara ve ecnebilere haklarının güvenlik altında bulunduğu açıklanmıştır. Fransızların (Ermenilerle) bağlantıları kesilmiştir.

Yaklaşık bir ay kadar evvel Şerif Abdullah namında bir kişi Cerablus'a gelmiş ve Aneze reislerine Fransızlar aleyhine hareket etmemeleri için görünüşde öğüt vermişse de hakikatde aşiretleri işgal aleyhinde teşviklerde bulunduğu anlaşılmıştır. 11 Mart 1920

2.Fırka Kumandanı Yarbay Akif Bey'den 13.Kolordu Kumandanlığına

" Aşiretlere ve ahaliye kumanda yok denecek düzeyde olduğundan Urfa Kuvayı Milliye Kumandanına karşı bir hoşnutsuzluk vardır. 13 Mart 1920

* K: 318, D: 31-H. 29, F: 34-29

13. Kolordu Kumandanı A.Cevdet Bey'den Ankara'da Heyeti Temsiliye'ye :*

Urfa'daki Fransızlar yerleştikleri binalarla şehre hakim iki tepiyi de dayanak noktası halinde tahkim etmişlerdir. Bu iki dayanak noktası birbirini ateşle koruyacak durumdadır. Sayıları, kendilerine katılan Ermenilerle beraber 800 kadardır. 36 otomatik tüfekleri vardır.

Ermeni mahallelerine bağlantıları bulunduğuundan erzak da tedarik etmektedirler. Şimdiye kadar binalar bin kadar mermi ile tahrip edilmiştir. Fakat miktarı önemli bir sayıya ulaşan Kuvayı Milliye savaşçıları saldırıya cesaret edemiyorlar.

Bundan başka yapılan teşkilat ve emirlere uymuyorlar. Bu duruma göre Urfa meselesinde bir an evvel saldırıyla hareket etmek için düşmanın iki misli düzenli kuvvete ihtiyaç vardır. Bütün kolordunun savaşçı sayısı ise 1500 kadardır. Bu bölgede asker tedarik ederek kadroların tamamlanması, talim ve terbiyesi, şimdiye kadarki çalışmaya göre mümkün değildir. Buna rağmen bütün kolordunun Urfa meselesi için toplanması mümkün değildir. Çünkü bölgenin asayiş durumu elvermez... 24 Mart 1920

* K: 318, A: 5/2307, D: 31-H.30, F: 35-10

13. Kolordu Kumandanı A. Cevdet Bey'den Heyeti Temsiliye'ye*

Urfa'da mahsur kalan Fransızların hali iyi değildir. Yeme içme hususunda zorluklar içinde buldukları, tuzsuz ekmeğe yedikleri haber alınmıştır. Urfa'daki Fransız kumandanı tarafından yirmi lira ücret verilerek bir ulakla Arappınarına gönderilmekte olan bir mektup elde edilmiştir. Ulağın ifadesi de Fransızların erzak ve cephane bakımından zor durumda buldukları yolundadır.

Bunun üzerine Urfa'daki Fransızlara yeniden bir baskın yapılmak üzere hazırlık yapılmaktadır. Yeniden Urfa'ya silah ve cephane gönderilmiş ve Urfa'da düzenli bir taburun teşkilatı hayli ilerlemiştir. Hısnımansur taraflarından da Kuvayı Milliye'nin son saldırısına katılmak üzere hareketleri bildirilmiştir.

Urfa'da bulunan İtilaf Partisine mensup bazı kişilerin Ankara Kongresinin Padişahın rızası aksinde olduğundan delege gönderilmemesi ve Fransızlarla barış yapmak gerektiği hakkında propaganda yaptıkları haber alınmıştır. Bunlardan ileri gelenlerin tutuklanarak Diyarbakir'e gönderilmeleri emrolundu. 28 Mart 1920

* K: 318, A: 5/2307, D: 31-H.20, F: 35-16, 17, 18

Siverek'de 2.Fırka Kumandanı Yarbay Akif Bey'den Diyarbakır'da 13.Kolordu Kumandanlığına*

1. 29/30 mart gecesi Badıllı aşiretinden düşmana baskın yapan bir kısım kuvvetler, düşmanın şiddetli direnişi ve bomba ve makinalı tüfek ateşine maruz kaldığından üçü ağır dört yaralı vererek geri çekilmiştir.

2. 29/30 Mart gecesi Ermeni mahallesinden kaçan Süryanilerden öğrenildiğine göre Ermenilerin kendi mahallelerinde dinamit ve bomba imal edip hazırladıkları ve 500 mevcutlu bir kuvvetle hücum hazırlıkları görmekte oldukları, Ermeni yetimlere vermekte olan ekmele Fransızları beslemekte oldukları ve Fransız siperlerinde nöbet bekledikleri anlaşılmıştır.

3. Urfa'daki kuvvet çok azalmıştır. Ahaliden istifade olunamayacağına kesin kanaat olunmuştur. 30 Mart 1920

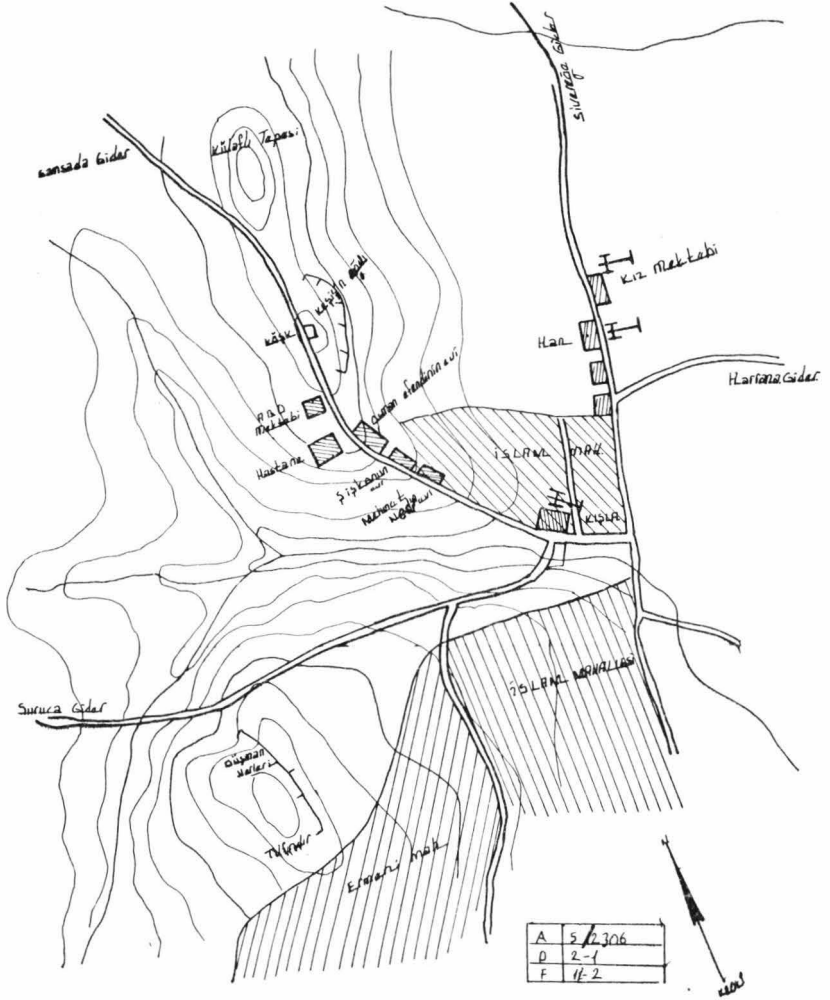
13.Kolordu Kumandanı Ahmet Cevdet Beyin Cevabı:

Hısnımansur Kuvayı Milliyesinin hareketi için yazı yazıldı. Urfalıların dışarıdan gelen kuvvetlere dayanarak Maraş'lılar gibi hamiyet göstermemeleri esef vericidir. Fransızlarla Ermenilerin Karşı saldırısının aşiretleri ürkütmesine hiç neden yoktu. Ermenilerin katliamına uğramamak için gönderdiğimiz 400 tüfekte hemen milli bir tabur teşkil edilmesi temenni olunur.

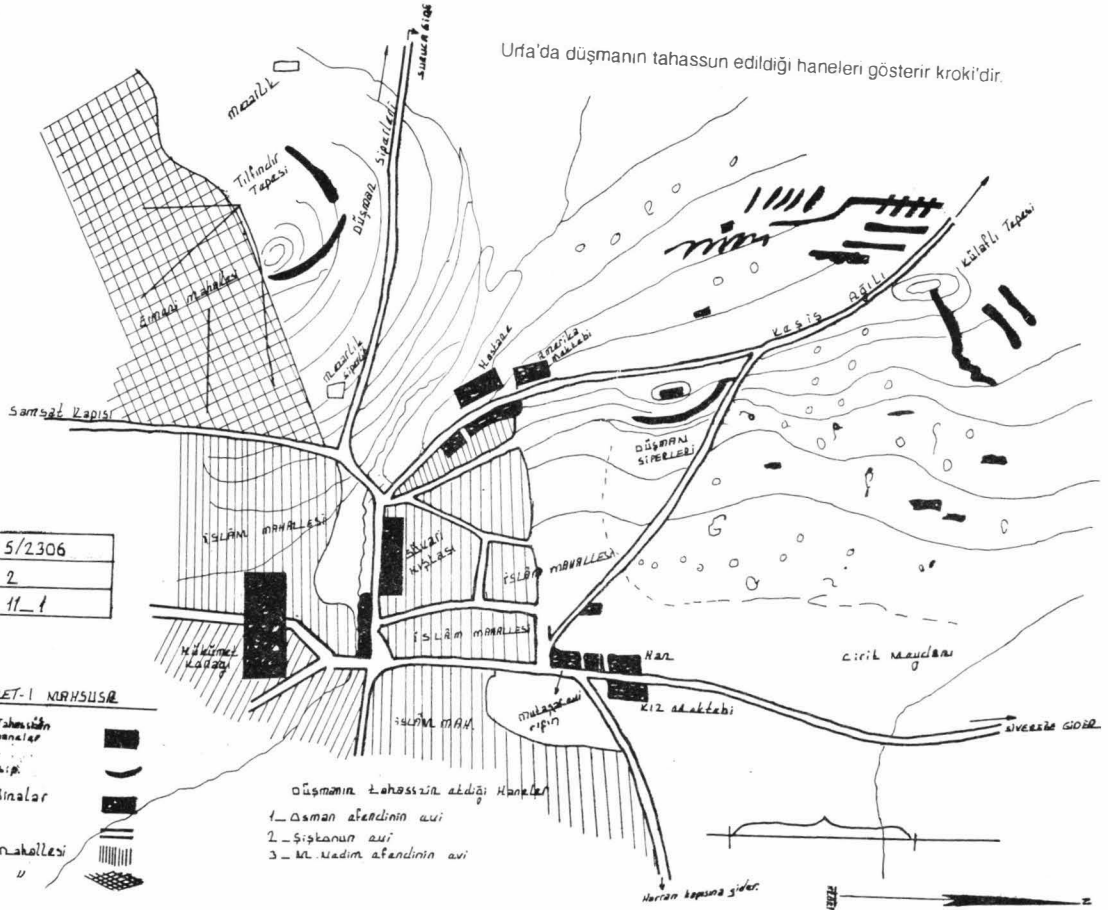
* K: 318, A: 5/2307, D: 31-H.30, F: 35/13, 14

URTA' DAKI VAZİYETİ GÖSTEREN KROKİDİR.

Dişman hastanesi; tahliye edilmeyen, kuvvetli hatta; esthassa zik alan üç binada bulunmaktadırlar. Kapışın ağıl sarıkında bu binaları binaya için sipar yapmıştır. Üstündeki dişman mizlar, az ve esthassa ziklerdir.

Urfa'da düşmanın tahassun edildiği haneleri gösterir kroki'dir.

EKLER

شماره قلمی

غوسی
اورشہ

۶۷
۷۷

احوال حاضرہ افیضہ طولیہ صراط نصاب مرکزی اور تہ اچھے استا سیکر اظرفہ
صائم بھٹا : شفیق کٹرہ کربا بند پرک ک پرک ر ضعیف سیکر بر نسلہ اوشہ بر تہ
استا سیکر سہ انباریہ ہجو بر اتہ اندر ار لیس دی طرفہ ازہ ررارہ بیورسہ دخط بکوندرہ
یورک سہی دہ دخط بکوندرہ موجودہ بیورک قدرہ اخراک قرار استہ ہرک افیضہ نسا چول سہندہ
کالی نفا رہ ار حوالہ کالک اولہ نظرہ بر تجاوزہ د قرضہ جاریہ استہ کورک اولہ بیورک نہ
سکورہ قضا ایہ کوندرہ اراضہ س خائفہ سفندہ بیورک سہ دلیدہ کالی اخذہ ایہ صول
شانی س خطہ افیضہ کوندرہ ایہ نتیجہ قدرہ سکو تیرک با شندہ بو لندی دتہ کظہ کورک سالی الاصول
ایہ ب حالہ بانوس انصاف ک صرک ایہ دیک جویا بیورک سہی برک معلولہ ت معدہ صفہ

اورشہ
صرت

۶۷
۷۷

۸۰ - ۸۱

بیورک سہی برک سہی
کلیہ عدویہ کوندرہ

مہرہ نظرہ نتیجہ مطالعہ افیضہ
کالی کورہ سندا افیاضہ

اورشہ غوسی
ایہ تہ قرضہ اولیوں صراط و طیس

شماره قلمی
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

شماره قلمی
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

شماره قلمی
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

حلیت سقوط و نادره و سیوه که لوان مسترب و سلسله مستون و سابه بجهت ساریت
در جدول ولایت و اعظم تدایر فود العاده الرضا طبر لوزم و اعظم قطع ص اینه بر لینه ولایت
زانکه در الایک نقصان لاده هم کور تقویت خاک و تقاب اخوانه سریعاً فید و الکی لید
سوانق لاده سوسه و اقمار اهن مخصوصه اید التیمی اود فیه لاه لطف پار لری برا خواد درک اساس
زانکه در الایک نقصان لاده صابغه و رطبه شکره بر نه بر موقت و فود العاده و لوه ادره و معلوم
دیوزیات و بیلیات صقده مرکز ولایت اشرف در جبار معدوم شده و بعضه ذواته فودین تا صیه
ارضا ط و واسیه نقطه نقطه الزم لولید لینه اوصونند لوزم جمله تشایونند اجواسه مسنده
در نه بک سرف اودا شمارک اهنه معدومند - ۹۱ / لانه

دیاریه و الیس دلیلی
موظف نامه

حیدر علی مستوفی

مستوفی

تینات انفا و حقی طبع اولی

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

۹۱ / لانه
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

۲

ساج
۴۴۲

۷
۷
۷

عربی
اور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شیرہ قلمی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله
والحمد لله رب العالمين
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله
والحمد لله رب العالمين

شيفره تللى

عرجى اورم

شيفره تئارا لاما

تاریخ کشیدوسی
قلمه ورودی
۱۹
۴۴۵
عبدالمجید پاشا

المغزول مارح كبريا نكي جيران كون اوردن اشكاه ايه حقدك اشتا ايد كن و اشكاه
اشكاه حقدك يوم تغذ ان جيران من اندك قولدند چه چند سه خان تقه بقا حقدك پور
تقدرده قلمه بانه سنده بخار نيست سيمه دن توغندي و اشكاه اولس و اشكاه ديمش
هوند ساند انباشلا ن كده جگت سرحد اشكاه سا حده سورلس ايشه قوتنه اله ده ايد كده
اوردن قلمه
اوردن
لله

صورتك ايده خارجه نظارته حقدك تارقه
۱۹۱

BASBAKANLIK
OSMANLI
AŞİVI

عبدالمجید
عبدالمجید

شیراز
عربی
فروردین
۱۶

عبدالمجید ایس قیصر سب سبیل شمس صالح المصباح
رکنیہ ڈائن ڈار جہان کدرین خفیا کوریش کدرین
نقد قریب مدحیرت شمس محمود کفہ کوجین اردی
مکہ قریب بیجا ایرین بیوزہ یلقد حندی مجبہ
ڈائن قریب مدحیرت مستقیم اول خفیہ اکلا شمس
اجل دتقیانہ موثقت اتصال ایریکین قریب تقیانیہ
لازم ادا اندین

۱۱ فروردین
کایضا

مقررہ صابریہ و فایزہ
و قریب مدحیرت

تلفرافامه

۷۷

را حله نشد

۱۱۰

شماره	تاریخ	موضوع	محل	موضوع	محل	موضوع	محل	موضوع	محل
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱

تسبیحی که تقدیم زید صالح عبداللہ علیہ السلام
 فرستادہ تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف
 تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف
 تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف
 تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف

تلفرافامه

۸۷

۸۷

شماره	تاریخ	موضوع	محل	موضوع	محل	موضوع	محل	موضوع	محل
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱

تسبیحی که تقدیم زید صالح عبداللہ علیہ السلام
 فرستادہ تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف
 تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف
 تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف تالیف

EK- 8

۲۰
۶۶/۱۰۲
۶۶

اوزه

زادگاه بیباکینا فرانسواژ نبیلی صالح عبداللہ تعقیبہ در نکات اعنالاظہ تشکیل پاره
لغوی انفا سده تولد ایکی و فرانسواژ شہد الارض طبعہ یکتورہ اوزہ استقامات
حافظ لغت اولیادہ موضہ ۶۶/۱۰۲
تلفظ
تبع نمہ

مفسرہ احمد ایماقید اوجہ و فایزہ
جدیدہ تہہ

EK- 10

س

شماره دفتر اقامت

تاریخ صدور
۲۰ خرداد ۱۳۵۷

شماره پرونده
۲۰/۱۳۵۷

موضوع
توسعه

۱-۱۱-۵۰ تاریخ تصویب و ابلاغ فرماندهی این اداره فرماندهی محترم در خصوص توسعه مزرعه
 عدلیه در مزرعه اراضی عمایح مملکتی و وضع منع ایدلگی و ضلایحه مکتب لاقربانه
 حبس و ابع عمایح و وضع تعین نرخ بیوز و وضع تعین به قدر مجازاتی مستقیم اراضی و بیوز
 اراضی اوزنه و وضع تعین ایلم این اداره فرماندهی محترم اولی قریه و وضع تعین اراضی
 اداره فرماندهی مزرعه بیخه قاضی اولی این اداره/۱۳۵۷/۲۰
 درج مطلق
 علی رضا

دائره نظامی نام بندوبست مدبری

تاریخ	۹۰
روز	شنبه
ماه	مهر
سال	۱۳۳۰
محل خدمت	مدرسه نظامی
نام و نام خانوادگی	محمد علی محمدی

عناوین
 ۱- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۲- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۳- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۴- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۵- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۶- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۷- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۸- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۹- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰
 ۱۰- کارشناس - ۲۰۰۰ تاریخ ۱۳۳۰ در روز شنبه ۱۳۳۰

محمد علی محمدی
 رتبه کارشناس
 تاریخ ۱۳۳۰
 در روز شنبه ۱۳۳۰

کتابهای نامی که در دسترس است
 در روز شنبه ۱۳۳۰
 در روز شنبه ۱۳۳۰

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

خالد بن الوليد

شرف المير

عربی

دہلی

تاریخ

المذکورہ تاریخ کے مطابق

اور وہ یہ تہذیب و تمدن کا مورثا کہتا ہے محمد نامیہ پر نازت ہی قومیہ ادارہ کے فرانسس ڈارن کو تہذیب
 کا ضمیمہ اپنا کچن اسٹیجیا۔ ایچ فرانسس کو تہذیب کی تہذیب اور وہ جو اپنے پیرانہ برس و معجزاتی تعظیم اپنی تہذیب
 تہذیب کی آہالی رکھتا ہے تہذیب کی تہذیب و تہذیب کے ساتھ اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب
 طرف سے تہذیب اولیٰ تہذیب پر تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب
 انہی ایسے تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب
 حالہ دلچ امیرت دکھانے کی تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب

داعیہ
تہذیب

تہذیب

تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب
 تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب
 تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب اور وہ تہذیب

شېره شېره افغانه

عربي

عناصير

شېره نلس

تاریخ
وین

کتابخانه
موسسه فرهنگی
و تربیتی
شهر تهران
تاسیس ۱۳۰۲

کتابخانه ملی افغانستان

کتابخانه ملی افغانستان
شماره کتاب: ۱۱
تاریخ ثبت: ۱۳۰۲
تاریخ ثبت: ۱۳۰۲

کتابخانه

کتابخانه

کتابخانه

الذی یحیی الموتی

بیت
۵۳۵

ادوات رسمی دولتی در تهران از تعداد معدود در ۲۲ شهریور ۱۳۰۲

- ۱- در سرگرمی در خدمت ریاست در برین دست در بر غیر معلوم است و در این زمان در خدمت دولتی قرار داده شده است - برای اینک در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۲- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۳- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۴- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۵- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۶- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۷- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۸- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۹- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است
- ۱۰- این سینه بی حال است و در این زمان در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است و در سرگرمی در خدمت دولتی است

3 Kan

DEFTER

در خصوص فرقه‌های مذکور در این کتاب که در میان مردم
 متولد شده و در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب

- ۴ -

در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب

- ۵ -

در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب

- ۶ -

در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب
 در این باب که در وقت دعوت به حق ظهور کرده اند و در این کتاب

عجبا بومعروف جوی کریم آردنه لیا بدم بیست برنج نودت سوم کورمست کجمن؟ غله
 عرب ایچر سنز. آرد شولقعه بارجه اولوبلر جونه موم قالدیلم. بومرک ایچر مملوکت
 بره جیگ اوللا آردنه تعیم ایدیم « مای کا ولیه کولر »

آردنه ایچماری ۱۷ نیاط ۱۹۰۰ آردنه

کوردنه اولدیغ بومرک ایچمه زایمانلارنه عیالته ستم. بی کدی روی سید ایله برادرن
 بوسه برده رش لیلیه ایدیم. بیک اولان بکدر عیالی لری لغا کوریم. کوردنه اولدیغ
 حوک اریج مملوکت خواجه بو خواجه اعلی آردنه اولدیغ لشفه ایچیم. ایدی وکوردنه اولدیغ
 زایمانلارنه کدی عیالی ان کورالنه ایلرکی سزده عیالیم. کجج جودنه اولدیغ بومرک ایچر
 ایدیم. ایدیم لریطفه زده دینج ایدیم. عیالیم ایلرکی عیالنه آردنه مومرک ایچمه
 اولدیغ عیالی ایچم. لیا ودرجه عیالنه قادی ودرجه کوردنه اولدیغ لشفه ایچمه
 ستم. ایچمه عیالنه ایچم. « مای کا ولیه کولر »

آردنه ایچماری ۱۷ نیاط ۱۹۰۰ آردنه

(تاریخ)

آردنه مملوکت عیالی ایچمه
 بومرک ایچمه مملوکت ایچمه. بومرک ایچمه بومرک ایچمه بومرک ایچمه بومرک ایچمه
 قادیان قادیان اولان قادیان قادیان ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه
 ستم ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه
 بومرک ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه

آردنه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه

آردنه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه

آردنه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه

آردنه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه

آردنه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه ایچمه

۱- آیا به سراطی اتمامه و توفیق...
 توفیقاً اتمامه...
 و نیز...
 بواره...
 مائه...
 و نیز...
 سزه...

۲-...
 توفیق...
 قالی...
 مصالح...

۳-...
 ۱-...
 ۲-...
 ۳-...
 ۴-...
 ۵-...
 ۶-...
 ۷-...
 ۸-...
 ۹-...
 ۱۰-...
 ۱۱-...
 ۱۲-...
 ۱۳-...
 ۱۴-...
 ۱۵-...
 ۱۶-...
 ۱۷-...
 ۱۸-...
 ۱۹-...
 ۲۰-...

۱۹۴۰
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰

یا جو سزا بابت بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 است چون بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 فراموش است او را بابت آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 اولی - چون بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 صحت سزاها را با این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 ندی محکومت پس در این امر اولی - چنانچه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 ایستاد در - و در این سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 وضع سزاها را با این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 چنانکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 صراحت بر این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 در صورتیکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 و چنانکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 قوت تمام است آنچه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 بونک معنی است از این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 بونک معنی است از این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 کبر است در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 اخف است از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 از طرف اول بونک با این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 سزا در این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 « ماری ماری ماری ماری »

ارزغانه ایستاد
 اورد
 ۱۹۰۰
 اورد معنی ماری

در نه اقامت ماریه اورینت مقوله پس علاوه بر آن در وقت قبضه شده است از این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 در وقت برودت ماریه پس در این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 حسیه ماریه در آن وقت ماریه پس در این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 در وقت برودت ماریه پس در این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 در وقت برودت ماریه پس در این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد
 در وقت برودت ماریه پس در این معیار که بعد از آنکه در آن سیم ساله حقوقش از این به عقبه ایستاد

اشکال التعمیر
کتابی کا رد و تائید

ارقیانہ البانیہ

اور ذہن شکر ہی - حایہ

ادبہ

۱۵ - سباط ۱۹۰

دو حق تصدیق و جواب دہ ہے۔ کہ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال تصدیق سوری کی توجہ سے
صالح کہ سب سے بڑا اثر ہے۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
و سب سے بڑا اثر ہے۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
تعمیر البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
سے قرآن مجید کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
سب سے بڑا اثر ہے۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال

ارقیانہ البانیہ

اور ذہن شکر ہی - حایہ

ادبہ

۱۶ - سباط ۱۹۰

ایسا نا جو ہے قرآن و سوری اور تصدیق البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال

ارقیانہ البانیہ

اور ذہن شکر ہی - حایہ

ادبہ

۱۷ - سباط ۱۹۰
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال
بانیہ البانیہ۔ اس کے لئے تصدیق کے ساتھ اس کے لئے یہ تمام احوال و احوال

۱- تصرفی بود که تصرف می کرد به ما مورادین من مفروضه ازین ادویه همزید کسوفی
سینه کوه بود . اولاد باه نامی باه حقدی برین کوه . تصرف کرده برین عینا تصرف او از

۲- اولاد سینه که بی بی بی شکست رسیدی . و چون نصیبت در شکست بودم مدعی . مویله .
معدود بود این رسید بر بلاغی اعوانه با رسید صبح بر نو با هم از برای داخله آن از برای هر بل ظهوره
در آن تاریخ عربی بود . این وقت که رسیدی قدر این تلف میاید اتفاقا جا رسیدی ای . برین

این رسید صافه و صحت فرستد تا به باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۳- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۴- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۵- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۶- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۷- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۸- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۹- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۱۰- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۱۱- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

۱۲- این رسید که از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل
فرستاده آنکه از آنکه از برای باردها خورد . این ظهوره که از برای برین با عقل

عسی ح

ارتقاء مؤسسه مدرسه سبزه گلستان

انسانیت و در سینه خدمت مقدره با این مؤسسه سوزناکتر و مفیدتر از هر مدرسه دیگر است تا جایی -
 جوایز و افتخارات بگردد ایضا بعد از اتمام خدمت مجری ادره - قرار است در ساله و همین نقطه است که
 خزان و زمستان که در آنجا خدمت و سستی بود - بجزر تابان در کلاس و توفیق با این خدمت
 فیض بر آنرا داشته اند و نیز از اتمام - حرکات و اقدامات و خدمات و تعهدات سوزناک بود و هر چه ممکنه -
 پیاده برده تا به روزگاری که نظر این عزیزان بر اندازید ادره - که خدمت فراموش نماند -
 بیخ انجامه در مقصود که دلچسپ و ضمیمه بود با ادره - هر وقت مقدرات بدست نماند از هر چه
 هوایر مستحق بودم - فراتر از آن استعدادهای خوبان در این سبزه گلستان است و همین نقطه است که
 محافظ به خاطر - با یکدیگر و مصلحت این عزیزان و خدمت ادره را بنا کرد و در ابرام حضرت کلمه ای بود
 یک ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 ها بود بر توفیق - با این ایله هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 مادران که خرد ایله سبزه گلستان بودم - حرکات و اقدامات و در این ایله اتمیم -
 کلمه برداشته و آنچه در این ایله اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 خزان مع فرما شد بیخ ایله آنجا اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 سابق اولم با این آسانت با این و سبزه گلستان اولم -
 ۱۴ شباط ۱۳۴۶
 علی رضا

ارتقاء مؤسسه دبیرستان حسین گلستان

۱۴ شباط ۱۳۴۶

۱۵ شباط ۱۳۴۶ تاریخ مؤسسه ارتقاء اتمیم - هر وقت مقدرات بر این خردی نماند از هر چه
 اصلاحی - اولم با این ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 مقدر اولم با این ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 سبزه گلستان اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 ۲ - سبزه گلستان با این ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 قابل اصلاح است و هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 ۳ - عالی است خدمت اتمیم در خدمت اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 صورتها با این ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 سبزه گلستان با این ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 و - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 سبزه گلستان با این ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 فراتر از آن استعدادهای خوبان در این سبزه گلستان است و همین نقطه است که
 در این مؤسسه ایله اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 روزگاری که نظر این عزیزان بر اندازید ادره - که خدمت فراموش نماند -
 بیخ انجامه در مقصود که دلچسپ و ضمیمه بود با ادره - هر وقت مقدرات بدست نماند از هر چه
 هوایر مستحق بودم - فراتر از آن استعدادهای خوبان در این سبزه گلستان است و همین نقطه است که
 محافظ به خاطر - با یکدیگر و مصلحت این عزیزان و خدمت ادره را بنا کرد و در ابرام حضرت کلمه ای بود
 یک ایله بدینجه ایله بود و بعد از آن خزان استعدادهای سبزه گلستان را اتمیم -
 ها بود بر توفیق - با این ایله هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 مادران که خرد ایله سبزه گلستان بودم - حرکات و اقدامات و در این ایله اتمیم -
 کلمه برداشته و آنچه در این ایله اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 خزان مع فرما شد بیخ ایله آنجا اتمیم - هر چه در این مؤسسه ایله اتمیم -
 سابق اولم با این آسانت با این و سبزه گلستان اولم -
 ۱۴ شباط ۱۳۴۶
 علی رضا

DİZİN

- A -

Abdurrahman Bey (Milli), 6, 7, 15, 17, 18
Adana, 19
Akif Bey (Yarbay), 61, 64
Ali Rıza Bey (Bnb.), 10, 11, 15, 16
Ali Rıza Bey (Mutasarrıf), 6, 7, 11, 20, 23, 24,
29, 30, 32, 33, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 48,
45, 52, 54, 55, 57, 58,
Allenby (General), 44
Almanya, 29, 44, 50
Amerika, 29, 35, 37, 38, 41, 50, 58
Aneze Aşireti, 1, 3, 13, 61
Antep, 19, 20, 27, 47
Arappınarı, 21, 47, 63
Avusturya, 44

- B -

Badıllı Aşireti, 64
Badıllı Sait Bey, 58
Barış Konferansı, 29, 31, 39, 44, 45, 48
Basmahane, 55
Belçika, 29, 44
Berazi Aşireti, 15
Beyrut, 58
Birecik, 21, 53
Bruce (Bnb), 50, 58
Burrow (Bnb), 41

- C -

Carmen Woodvard, 23, 45
Cebeli Abdülaziz, 13
Cemal Paşa, 58
Cerablus, 8, 10, 11, 14, 47, 61
Cevdet Bey (Alb.), 5, 19, 61, 62, 64
Cudi Paşa, 53

- D -

Dersaadet, 16, 19
Diyarbakır, 2, 3, 10, 16, 63

- E -

Ermeniler, 5, 8, 14, 21, 22, 24, 26, 33,
34, 35, 40, 43, 51, 53, 56, 57, 58, 63, 64

- F -

Faik Ali Bey, 14

- G -

Galipbeyzade Kürt Reşit, 15
Geysi Aşireti, 6, 17

- H -

Haçım Bey, 1, 8, 13
Halep, 2, 3, 41, 53, 55
Harran, 1, 7, 8, 17, 18
Hauger (Bnb), 27, 31
Heyeti Temsiliye, 18, 53, 62
Hısnımansur, 64
Hristiyanlar, 15, 23, 24, 38, 43
Hüseyin Bey (Bnb), 13, 18
Hüseyin Paşa, 8

- İ -

İbn El Fidal, 21
İngilizler, 4,21
İsmail Bey (Milli), 13; 18
İtilaf Kuvvetleri, 44, 45
İtilaf Partisi, 63

- K -

Karacurun, 7, 10, 11
Kenan Bey, 13, 15, 28
Kethkânlı Aşireti, 25
Kısa Köyü, 19
Kızılhaç, 24, 30, 32, 37, 38, 50
Külaflı Tepesi, 52

- M -

Mahmut Bey (Milli), 6, 13, 17, 18, 19
Malatya, 41
Maraş, 23, 41, 44, 51, 64
Mardin, 2, 16
Mısır, 41, 58
Mihran, 26, 34, 35
Milli Aşireti, 6, 13, 17, 18, 19, 21
Miss Holmes,
23, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 38, 39, 41, 42,
45, 46, 47, 49, 52, 54, 55, 56, 59
Miss Loy, 50
Mustafa Kemal, 60
Mustafa Nadir, 2

- N -

Namık, 30, 37, 38
Nusret Bey, 1, 3, 4

- P -

Padişah, 63
Papaz Artin, 22
Protestan Kilisesi, 58

- S -

Sajous (Yzb), 25, 27
Salih El Abdullah,
6, 7, 9, 13, 15, 16, 17, 19, 21
Seyfettin Efendi, 8
Seyid Mehmet Efendi,
10, 12, 14, 15, 16
Siverek, 2, 3, 4, 5, 14, 51, 56
Siyala Aşireti, 6, 13
Suruç, 8, 15, 16, 18, 19, 53
Süryaniler, 30, 51, 57, 64

- Ş -

Şahinbeyzade Mustafa, 15
Şerif Abdullah, 61
Şükrü Nasih, 12, 15

- T -

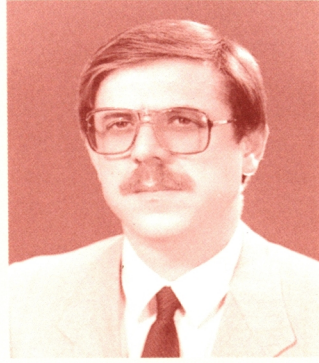
Telebyad, 1,21
Telfutur, 35, 51, 56
Timur Bey (Milli), 18

- V -

Washington, 58, 59
Vidin (Tğm), 50
Wilson, 19, 30
Viranşehir, 10, 18, 21
Vischer (Dr.), 32, 46, 52

ŞURKAV YAYINLARI

Sıra No	<u>Kitabın Adı</u>	<u>Yazarın Adı</u>	Yayın Yılı
1	Hz. İbrahim Konulu Yeni Besteler	Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1992
2	Urfa Mustasarrıfı Şehit Nusret Bey'in Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı Harbindeki Savunması	Müslüm AKALIN	1992
3	Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma Şanlıurfa 1. Kültür ve San'at Haftası Faaliyetleri	Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1992
4	Hz. Eyüp Konulu Şiirler	Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1992
5	Şanlıurfa Folklorunun Kaynak Kişisi Tenekeci Mahmut Güzelgöz	Abuzer AKBIYIK	1992
6	Takvimden Kopan Yaprak (Şiirler)	Mahmut Şevket AKKAYA	1993
7	Şanlıurfa Camileri	A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU	1993
8	Şanlıurfa Sanayi Rehberi	Abuzer AKBIYIK Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1993
9	Hz. Eyyüp Konulu Yeni Besteler	Necmi KIRAN Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1993
10	Ali Rıza-Ahfada Yedigâr Urfa Mücahedesi	Müslüm AKALIN	1995
11	Şanlıurfa'da Canlanan Tarih	A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU	1995
12	Bir Damla Söz (Şiirler)	Şükrü ALĞİN	1996
13	Şanlıurfa Cülha Dokumacılığı	Yrd.Doç.Dr. Feriha AKPINARLI	1996
14	Şanlıurfa Mezar Taşları	Mahmut KARAKAŞ	1996
15	Urfalı Şair Abdi	Yrd.Doç.Dr. M. Emin ERTAN	1997
16	Urfa'nın Kurtuluşuyla İlgili Belgeler	Müslüm AKALIN	1997

1955 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da yaptıktan sonra, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1975 yılında bitirdi. Urfa tarihi ve özellikle Urfa'nın kurtuluş tarihiyle ilgili çeşitli yazıları ve makaleleri dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır.

"Milli Mücadele'de Urfa" (1985), "Urfa Mutasarrıfı Şehit Nusret Bey'in Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı Harbindeki Savunması" (1992), "Urfa Mücahedesi"(Bnb. Ali Rıza Bey'in hatıratı) (1995) isimli kitapları daha önce yayınlanmıştır.